

Jiho česká univerzita v českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra systematické teologie

Bakalářská práce

**OBRAZ FIENY v MONOTEISTICÝCH
NÁBOŢENSTVÍCH**

Vedoucí práce: Mgr. František Tůch, Th. D.

Autor práce: Daniela Jonáková

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: 3.

2012

Prohlášení

Prohláuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s využitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohláuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

V Českých Budějovicích dne 20. března 2012

Daniela Jonáková

Na tomto místě bych chtěl poděkovat Mgr. Františku Třchovi, Th. D. za jeho metodické vedení, odbornou pomoc, cenné rady a připomínky při vypracování této práce.

OBSAH

Úvodí	5
1 Judaismusí	6
1.1 Dcera/dívkaí	8
1.2 Manfelkaí	11
1.3 Matkaí	15
1.4 Shrnutíí	17
2 Kes anstvíí	18
2.1 Dívka/Dceraí	19
2.2 Manfelkaí	22
2.3 Matkaí	24
2.4 Shrnutíí	26
3 Islámí	27
3.1 Dívka/Dceraí	29
3.2 Manfelkaí	32
3.3 Matkaí	37
3.4 Shrnutíí	39
Záv rí	40
Seznam poufíté literaturyí	42
Abstraktí	46
Abstractí	47

ÚVOD

Téma pro svoji bakalářskou práci šObsraz ženy v monoteistických náboženstvích jsem si vybrala ve druhém ročníku svého studia na teologické fakultě, kdy jsem se pod vlivem absolvovaného předmětu Alternativní náboženské zkušenosti v praxi, začala zajímat o problematiku genderových rolí a postavení ženy v jednotlivých náboženstvích. Má předvodní představa byla zaměřit se na určitá kontroverzní témata spojená s životem ženy v jednotlivých monoteistických náboženstvích a zdůraznit specifické rozdíly, které jejich víra přináší pro praxi každodenního života ženy. Avšak poté co jsem se daným tématem začala zabývat více do hloubky a začala studovat jednotlivé literární prameny, vyvstala pro mne úplně odlišná perspektiva přístupu k tématu ženy v Abrahámovských náboženských tradicích.

Ve své práci se nebudu zabývat na hledání rozdílů v ženské roli podle judaismu, křesťanství a islámu, ale naopak chci najít to, co tato tři světová náboženství v dané oblasti spojuje. Žijeme sice v moderním, ale i v chaotickém a mnohdy hodnotově dezorientovaném světě, ve kterém se identita ženy stává stále nejasnější. Jsme svědky proměny dnešní společnosti a v souvislosti s tím i nového pohledu na ženu 21. století. Fenomémem současné moderní společnosti je tendence ženy, vymanit se ze závislosti na muži a vyrovnat se jeho životní roli pokud možno po všech stránkách života. Tím, mnohdy na úkor své vlastní ženskosti, přebírá žena typicky mužská schémata a snižuje tak hranice gender rolí. Avšak tento jev se přeci musí nějakým způsobem odrazit na jejím přirozeném poslání manželky a matky.

Cílem mé práce tedy bude reflektovat život ženy od jejího narození až po dospělost a zjistit jaká specifika vyplývají ze statusu dívky, manželky a matky podle jednotlivých náboženských přístupů. Dále chci zjistit, zda tradiční pojetí ženské role nepřináší inspiraci k zamyšlení i pro současnou společnost.

Práci rozdělím do tří kapitol, z nichž každá bude věnována jednomu ze tří zvolených náboženství. Struktura jednotlivých kapitol bude pak vřady znovu trojí. Nejprve se budu zabývat ženou jako dívkou, pak ženou jako manželkou a nakonec ženou jako matkou.

1. JUDAISMUS

Pokud se chceme v dnešní době zabývat životem ženy v židovské společnosti, zjistíme, že nelze jednoznačně určit, jaké je její obecné postavení, jelikož v průběhu dějin přirozeně docházelo k jeho vývoji a různým proměnám, stejně tak jako se vyvíjela i celá ostatní společnost. Přesto si troufám říci, že určitý obraz, do kterého byla role ženy v minulosti vložena, máme vypořádat i dnes. Docházelo k jeho prolínání s různými odlišnými kulturami (diaspora, vyhnanství), což se samozřejmě neobešlo bez určitých změn ve tváři tohoto náboženství, a logicky také ke vzniku nových směrů, s převládající tradicí více či méně spjatých. Docházelo k hledání nových cest, které by odpovídali novému životnímu stylu. Hlavní odlišující ukazatel spoívá v rozdílném výkladu rabínských pokynů odvozených z Tóry a v různém způsobu jejich následování, z čehož jasně vyplývá, že i možnosti žen se budou lišit stát od státu, od obce k obci a od rodiny k rodině.¹

Židovství určuje ženě od svých počátků zvláštní místo, na které však bylo v průběhu dějin (zvláště pak těch moderních) nejednomaohma nahlíženo jako na diskriminující, ponížující ba dokonce podlédné. Avšak židovství se staví za názor, že žena a muž jsou si rovni, jen mají na světě různé povinnosti. Nicméně v kontextu těch kterých výroků, pravidel a zákonů by se dalo velmi polemizovat nad tím, zda dát tomuto tvrzení za pravdu.² Na druhou stranu je skutečně možné vypořádat, že některé zákony, které nedávaly ženám příliš mnoho prostoru pro svobodné rozhodování a realizaci (a uží se týkají vzdělání, rozvodů, dětí, tradic, rituálů apod.) i proto mohly vyznívat jako nespravedlivé a zaujaté, postupně otupují své mnohdy velmi ostré hrany pro možnost dalších výkladů. Tím dochází například k tomu, že někde uží je ženám dokonce umožněno, aby byly přítomny prakticky na každé úrovni náboženské aktivity, což bývalo dříve nemyslitelné. Žena si své podlézné postavení vysloužila především sledkem prvotního hříchů, kdy je celé ženské pokolení potrestáno Eviinou

¹ Srov. DREXLEROVÁ, A.: *Já a ty: o křesťanství, židovství a jejich vzájemných vztazích: příběh (nejen) pro učitele*. Praha: Společnost křesťanů a židů, 2007, s. 165.

² Srov. KUBCOVÁ J., KUBCOVÁ T.M.: Postavení ženy v židovské společnosti (dějiny a současnost)[online]. In Sborník z kongresu Pardubice 2009 [cit. 29. 2. 2012]. Dostupné na [www: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocianku=2009111802>](http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocianku=2009111802)

neposlušností:³ *šVelice rozmnožím tvé trápení i bolesti t hotenství, syny bude–rodit v utrpení, bude–dychtit po svém muřti, ale on nad tebou bude vládnout.* (Gn 3,16)

V dnešní době jsou rozlišovány tyto hlavní proudy židovství podle jejich pohledu na závaznost Tóry: ortodoxní, reformní, liberální a konzervativní.⁴ Je zřejmé, že tato diverzita bude mít vliv i na pojetí ženy v jednotlivých proudech židovství. Bohužel rozsah této práce mi nedovoluje tuto různost dkladněji prostudovat. Chci se raději zaměřit na obecné pojetí ženy v jednotlivých zvolených monoteismech, avšak z ilustrativních důvodů bude uříte ně zmínit alespo základní charakteristiku hlavních židovských směrů.

- Ortodoxní židovství zdrazňuje v rnost tradici náboženství i přes veškeré tlaky moderního světa. Tóra představuje pro tyto komunity boží zákon, který je neměnný a platí navždy. Vešchny zákony, které jsou zde zapsané, jsou božské a člověku není dovoleno je jakkoliv změnit či rušit. Lpí na tradičním rozdělení rolí muže a ženy a svůj život do nejmenších mali kostí podřizují Tóře.⁵ Co je v Tóře, to je posvátné a řádné její části se nesmí změnit a to ani s ohledem na to jaké komplikace to v moderním světě přináší. Ženy se nemohou aktivně účastnit d ní v synagoze, musí striktně dodržovat veškeré rituály a povinnosti (např. menstruační čistota, pokyny ohledně oblékání, apod.)
- Reformní židovství reaguje na společenské změny a snaží se jim přizpůsobit, tento směr opustil staré cesty dávných tradic, omezil se na psaný zákon a jeho morální pravidla a typ edpisy ústního zákona, ty nejsou pro něj závazné. Rituální edpisy ústního zákona jsou méně důležitě a je možno je zrušit pokud komplikují život v moderní společnosti.⁶ Ženám jsou přiznávána v tší práva, mohou se aktivně účastnit bohoslužeb, dokonce se mohou stát rabínkami.⁷

³ Srov. LÉON-DUFOUR, X.: Slovník biblické teologie, 5. vyd. řím: Křesťanská akademie řím, 1991, s. 639.

⁴ Srov. TAMPACH, I. O. *Směry v Judaismu* [online]. In Dingir: religionistický časopis o současné náboženské scéně 1/2001, s. 10-11 [cit. 29. 2. 2012] Dostupné na www: <<http://www.dingir.cz/archiv/Dingir101.pdf>>

⁵ Srov. SPIEGEL, P.: *Kdo jsou židé?*. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2010, s. 18-20.

⁶ Srov. tamtéž, s. 95-98

⁷ Srov. VOJTÍŠEK, Z.: *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v české republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společnosti*. Praha: Portál, 2004, s. 133

- Liberální fíidovství postoupilo v p ízp sobování se moderní spole nosti nejdále. Tento sm r se snaží o to, aby byl i pro lov ka pln fungujícího v dne-ní spole nosti.⁸
- Konzervativní fíidovství má své místo n kde mezi ortodoxií a liberalismem, snaží se o dodrlení co nejvíce pravidel, ale pouze do té míry, do jaké to umohl uje dané prost edí. Vyznávají tradice, ale zároveň jsou otev eni ur itým zm nám a p ízp sobování se moderní spole nosti.⁹ Uznává nutnost reforem uvnit judaismu, ale odmítá extrémistické zm ny, které p íná-í reformní hnutí (nap . nahrazování hebrej-tiny místním jazykem v liturgii). K fienám je také benevolentn j-í, ru-í odd lenost pohlaví v synagoze a také odmítá levirátní manfelství a n které rituální aspekty *halachy*.¹⁰

Odklon od ortodoxního fíidovství umofnil fien zapojit se do aktivního ve ejného nábofenského íivota a vnesl do oblasti jejich práv zna ný posun kup edu. Nyní ufl není nemofné, aby se fiena modlila spole n s muffi, aby se stala rabínkou, aby vedla bohoslufbu a ve ejn p ed ítala z Tóry, aby byla po ítána do *minjanu* (deset v ících nutných pro konání ádné bohoslufby) a mnoho dal-ího.¹¹

1.1 DÍVKA/DCERA

V této podkapitole za nu hned u samého za átku ó tedy narození dít te, konkrétn dívky. Narození kaídného dít te se považuje v judaismu za radostnou událost, dá se íci za nejd leíit j-í událost v íivot kaídné fíidovské rodiny v bec. v Bibli je brána plodnost za Boíí pofehnutí a narození dít te je považováno za napln ní biblického p íkazu *šPlo te a mnoíte se a napl te zemiö* (Gn 1,28).

I p es to, fle na narození kaídného dít te je nahlííeno jako na radostnou a pofehnanou událost, lze si pov-ímnout ur itých rozdíl u narození chlapce a dívky. Narození chlapce je zejména u tradi ních proud íidovství více preferováno a následn i oslavováno. v této souvislosti stojí za pov-ímnutí skute nost, fle v p ípad narození

⁸ Srov. SPIEGEL, P. *Kdo jsou fíidé?*, s. 18-20

⁹ Srov. TAMPACH, I. O. *Sm ry v Judaismuí* s. 10-11.

¹⁰ Srov. LY KA, M. *Judaismus*. In PAVLINCOVÁ, H. a kol. *Slovník: Judaismus, k es anství, islám*. Praha: Mladá fronta, 1994, s. 62.

¹¹ Srov. TYDLITÁTOVÁ, V. *Judaismus*. In KNOTKOVÁ- APKOVÁ, B. *Obrazy fienství v nábofenských kulturách*. Praha; Litomy-l: Paseka, 2008, s. 61-64.

dívky je matka považována za neistou jednou tak dlouhou dobu než při narození chlapce. Dívky této odlišnosti vysvětluje v Talmudu traktát Nida 31b a v talmudické diskusi se k ní rabí Talmud vyjadřuje takto: *Škdyfl porodí chlapce, lituje (fena) svého zap ísahání¹² nemít sexuální styk se svým manflem ufl po sedmi dnech, nebo kaflký je z narození syna nad-ený. Z narození dcery je kaflký zklamán, proto k odvolání zap ísahání dochází afl po trnácti dnech.*¹³

Osmého dne po narození chlapce se koná první významný rituál v život každého novorozeného židovského chlapce a jeden z nejvýznamnějších rituálů judaismu jako takového a tou je obřezka, která se provádí na znamení smlouvy Hospodina s Abrahámem. Jedná se o složitý rituál, při něm dostává chlapec zároveň své jméno a je oficiálně přijat do dané komunity.¹⁴ Pojmenování chlapce v židovské tradici značí pozornost, neboť již v biblických dobách se mluví o tom, že jméno je součástí duše a také podstaty samotného lidského bytí, jméno představovalo také moc a sílu, specifické vlastnosti charakteristické pro osobu, zvláštní okolnosti kolem narození nebo mohlo být vyjádřením naději spojovaných s novorozencem. Tudíž se ani pojmenování dívky nemohlo obejít bez specifického obřadu, i když se nejedná o žádnou speciální a honosnou ceremonii, jako je tomu v případě chlapce. Obřad se koná v synagoze nejprve o nejbližším šabbatu po narození dívky, kdy je otec pozván ke četění Tóry, při kterém pronese proklehání a je recitována modlitba za zdraví matky a novorozence.¹⁵

Asi nejdůležitějším obdobím v život židovské dívky je den, kdy se stává *bat micva* - šedcera při kázání, tedy ta, na níž se vztahuje povinnost dodržovat Zákon. Jedná se o den, kdy se dívka stává z náboženského hlediska plnoletou a začíná nést veškerou odpovědnost za své chování a jednání. Jde o důležitý životní předěl, který uvádí dívku do náboženské dospělosti a přináší do jejího života nové povinnosti a role, které do té doby nebyly její součástí, tedy alespoň neplnou. Dívka ufl je samozřejmě během svého dospívání od matky vzdělávána v těchto přikázáních (*micvot*), povinných pro každou židovskou ženu, ale do této doby nebylo jejich dodržování striktně

¹² v souvislosti s tímto textem odkazují na traktát Nida 31a, který pojednává o hříchu, jehož se matka dopustí během porodu, kdy se pod vlivem porodních bolestí zap ísahá, fl ufl nebude mít se svým manflem, žádný pohlavní styk. Tohoto zap ísahání později lituje (srov. NOSEK, DAMOHORSKÁ 2010: 16)

¹³ NOSEK, B. DAMOHORSKÁ, P. *židovské tradice a zvyky*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2010, s. 16

¹⁴ Srov. NOSEK, B., DAMOHORSKÁ, P. *židovské tradice a zvyky*, s. 31-32

¹⁵ Srov. SPIEGEL, P. *Kdo jsou židé?*, s. 30

pořadováno.¹⁶ Dosazení náboženské plnoletosti u chlapců, *bar micva*, je dle tradice prováděno stejnojmenným obřadem v synagoze, kdy je chlapec vyvolán k předčítání z Tóry. Až do nedávné doby u dívek neexistovala obdobná tradice a tak dívka musela dospět bez zvláštních příležitostí. Ceremoniál dosazení plnoletosti u dívek *bat micva*, je poměrně moderní záležitostí. Její předstupu se začal objevovat u některých reformních obcí až v 19. století, kdy byla uznána potřeba vyzdvihnout tento důležitý životní předěl. První uznávaný ceremoniál *bat micva* podstoupila roku 1922 Judith Kaplan dcera rabína Mordechaje Kaplana, zakladatele rekonstrukcionistického proudu judaismu¹⁷. V současné době už je *bat micva* běžnou tradicí v téměř židovských obcích, i když se u jednotlivých obcí značně liší její průběh. Původem je zde úzký vztah mezi tím, jakým způsobem probíhá oslava dívčiny plnoletosti, a tím jakou úlohu přiznává daná komunita a jak se staví k zachování pokynů Tóry. Někde se jedná o stejný obřad jako v případě chlapců, jinde je dívkám uvolena určitá úloha například ve věrné bohoslužbě a někde je omezena i tato úloha pouze na některé obřadní úkony mimo rámec *halachy*.¹⁸

Čím více je židovství dané komunity liberální, tím větší podobnost je zde s rituálem *bar micva*. Samozřejmě, stejně tak jak se liší jednotlivé směry židovství, liší se i samotný průběh rituálu, podle toho do jaké komunity dívka patří. Doposud se neustálila pevná struktura ceremoniálu a tyto věci podléhají místní pravomoci rabína a komunity. Většinou se však jedná o recitaci v synagoze vybraných textů z Tóry, po níž následuje rodinná slavnost. Pro některé obce však není tradicí volat ženy ke čtení Tóry a tak jsou dívky v předložené době seznamovány s danými zákony, z nichž poté skládají zkoušku.¹⁹

Rituál *bat micva* musí být vykonán jeden den po dívčiných dvanáctých narozeninách, což je zároveň i období zařínající menstruace. Dívky jsou poučeny o menstruaci a menstruační čistotě, dále jsou zavedeny do chodu židovské rituálně bezproblémové domácnosti, vzdělány v oblasti ško-érō stravy a jsou v úplnosti seznámeny s některými posvátnými texty, ze kterých se skládá zkouška. Bývá zvykem, že dívky dostávají o tomto rituálu dárné vybavení do domácnosti a po skončení se koná rodinná oslava. *Bat micva* je obdobou *bar micva* u chlapců, který se u nich koná o rok dříve, tedy ve třinácti letech. Věkový rozdíl upozorňuje na odlišné role mužů a žen

¹⁶ Srov. NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od a do z: slovník pojmů a termínů*. Praha: Sefer, 1992.

¹⁷ Srov. NOSEK, B., DAMOHORSKÁ, P. *židovské tradice a zvyky*, s. 65.

¹⁸ Srov. FISHBANE, M. A. *Judaismus: zjevení a tradice*. Praha: Prostor, 2003, s. 128.

¹⁹ Srov. NOSEK, B., DAMOHORSKÁ, P. *židovské tradice a zvyky*, s. 65-66.

v judaismu. Talmud uznává, že dívky dospívají dříve nejen z fyzického hlediska, ale stejně tak z emocionálního a jsou tak schopny zvládnout odpovědnost, která přichází s dosažením plnoletosti v útlejším věku než u chlapců.²⁰

1.2 MANĚLKA

Tím, že dívka projde *bat micvou* a stane se nábožensky, je pouze jejím prvním krokem, prvním nahlédnutím do světa dospělých. Podle Tóry totiž člověk plně dozraje teprve až uzavřením manželství. Žena a muž vstupují do manželství s atkem, který provází na tradice a bohatý svatební rituál plný různých tradic a pravidel. S atkem není pouze povolené spojení dvou lidí, ale také prostředek seberealizace obou manželů. Tento okamžik je v životě lidí velmi důležitý, jelikož v židovské tradici není nic, co by bylo zásadnější než založení rodiny a utváření domova.

Judaismus klade v průběhu celé své historie bez ohledu na místo a dobu velmi silný důraz na rodinu. Je považována za základní stavební jednotka židovské víry a za naprostý středobod každodenního života. Teprve tím, že pochopíme funkci rodiny z pohledu židovské tradice, přiblížíme se pochopení postavení ženy v této společnosti.²¹ Judaismus vidí ženu jako nepostradatelnou a přiznává jí nepopiratelnou důstojnost, nebo její místo v rodině se nachází prakticky v samotném středu věci. To právě především židovská manželka se stará o náboženský život uvnitř domu a vytváří zde židovskou atmosféru.²² Není pochyb o tom, že v tradičním judaismu spoívá hlavní úloha ženy v roli manželky a matky. Jsou to role pro ženu nejvládnější, které jsou centrálním momentem náboženské koncepce ženství a judaismus jim přikládá zvláštní respekt a úctu.

Ustanovení týkající se manželství vycházejí prvotně samozřejmě z Tanachu, Talmudu a z dalších rabínských textů.²³ Zde jsou upraveny například vzájemné vztahy manželů, požadavky týkající se intimního života, ale také výchovy dětí. Podstatou funkce vztahu mezi mužem a ženou, respektive manželství je naplnění biblického přikazu *šPlo te se a množte se* (Gn 1,28). Avšak to v žádném případě

²⁰ Srov. SPIEGEL, P. *Kdo jsou židé?*, s. 32.

²¹ Srov. TYDLIDÁTOVÁ, V. Judaismus. In KNOTKOVÁ-APKOVÁ, Blanka a kol. *Obrazy ženství v náboženských kulturách*, s. 57.

²² Srov. SPIEGEL, P. *Kdo jsou židé?*, s. 33

²³ NOSEK, B., DAMOHORSKÁ, V. *Židovské tradice a zvyk*, s. 87.

neznamená, fle plození d tí je jediný ú el, za kterým bylo toto souffití ustanoveno, manfelství má muflí a flen poskytovat radost ze vzájemného spoletství, p iná-et lásku, vzájemnou pomoc a porozum ní do jejich flivot , koneckonc byl to boffí zám r: *šNení dobré, aby lov k byl sám. U iním m pomoc jemu rovnou.õ* (Gn 2,18) i kdyfl Bible klade d raz na to, fle mufl a flena jsou rovni a tvo í (psychickou) jednotu, jsou zde p eci jen ver-e, které odkazují na ur itou muflovu p evahu a nad azenost. Jedním z takových výrok , který se p i inil na utvo ení tradi ního obrazu vnímání vztahu mufle a fleny, tak jak je vnímá tradi ní judaismus, se op t váfe k první biblické dvojici. Jedná se o Adamovo zd razn ní, fle Eva byla stvo ena z jeho flebra: *í Toto je kost z mých kostí a t lo z mého t la! A muflenou²⁴ se nazývá, vfdy z mufle vzata jestõ.* (Gn 2,23). Podle ady výklad , práv odtud pochází základ pro manfelovy vlastnické nároky na fenu.²⁵ na p íb h o stvo ení Evy z Adamova flebra reaguje i dal-í výklad, tentokrát se vztahující k náboflenské úloze. v midra-i, který se zabývá výkladem skrytého smyslu biblických text , je zd razn no, fle flebro, z n hofl byla Eva stvo ena, je švnit ní ást t laõ, která je neviditelná p i pohledu zven í. Proto má judaismus za to, fle flenská p irozenost je obrácena dovnit , je tudífl povahy soukromé, cofl je d vodem pro se flena má modlit a studovat v soukromí. Naproti tomu muflova aktivita je zam ena navenek, primárn je jejich náboflenská úloha zam ena také navenek, tudífl ve ejná.²⁶

Toto rozlofení rolí na ve ejné a soukromé v podstat platí pro mufle a fenu i v dal-ích oblastech manfelského souffití. v flidovské tradi ní rodin má mufl místo ve sv t a flena v rodin . Tyto role jsou z pohledu ortodoxního flidovství nem nné a nezam nitelné. Mufl se stará o finan ní zaji-t ní rodiny, spoletský flivot a výchovu a výuku d tí, hlavn pak syn . fiena spravuje rodinu zevnit , ochra uje rodinou intimitu, odpovídá za chod domácnosti, v etn dodrflování náboflenských p edpis v oblasti stravy a p edává d tem náboflenské hodnoty. To, fle se její flivot to í z hlavní ásti kolem domácích aktivit, ov-em neznamená, fle by byla zcela od íznuta od ve ejného flivota. Talmud ukládá muflí, aby svou fenu ctil nad své moflnosti, také je povinen dbát o její výflivu a blahobyt a flena má zase za povinnost dbát o muflovu est.²⁷

²⁴ Jde o pokus esky vystihnout hebrejský názvuk mezi šmuflõ a šflenaõ (i-a i-á), kterým se nazna uje jejich sounáleflitost.

²⁵ Srov. NOSEK, B., DAMOHORSKÁ V. flidovské tradice a zvyky. Praha: Karolinum, 2010, s. 87-88.

²⁶ Srov. LANCASTER, B. *Judaismus*. Praha: Ikar, 2000, s. 231.

²⁷ Srov. TYDLITÁTOVÁ, V.: *Judaismus*. In KNOTKOVÁ- APKOVÁ, B. *Obrazy flenství v náboflenských kulturách*, 2008, s. 31-33.

Každodenní flivot v ícího fida podléhá souboru 613 p íkázání uvedených v Tó e. V-echna tato p íkázání jsou pro každého mufla závazná, ale fena je osvobozena z pln ní n kterých *micvot*, které jsou vázané asov , což znamená, fl je p esn stanoveno, ve kterém ase b hem dne í roku musí být provedeny. Tato úleva je vysv tlována tím, fl flenské povinnosti manželky a matky jsou natolik d leflité a asov náro né, fl nemohou být odkládány pro pln ní p íkázání. Aby byla fena schopna vykonávat v rodin svou náro nou funkci, její uloflno vykonat ve-keré tyto náboflenské povinnosti pozd ji, í je dokonce vynechat úpln . Ani takovéto vysv tlení jist nep esv d í adu lidí o tom, aby p estali vid t toto osvobození spí-e jako zákaz, jako omezování a diskriminaci flenské role v flidovském náboflenském flivot .

Na flidovskou flenu jsou kladeny také jisté poflavky, co se oblékání tý e. Nejv t-í d raz je kladen na základní pravidlo *cnijut ó skromnost, cudnost*. Tóra sama o sob neuvádí pro fleny pravidla oblékání, krom toho fl jim je zakázáno oblékat muflský od v²⁸. Av-ak i v tomto sm ru existují ur íté nem nné zvyky, které nabádají fleny, aby se oblékaly mravn a svým od vem sexuáln neprovokovaly. To znamená, fl by si m ly zakrývat v t-í ásti, t la, nenosit výst íhy, krátké rukávy a sukn by m ly sahat pod kolena, v n kterých ortodoxních flidovských obcích se fleny dokonce musí zahalovat celé, vyjma obli eje. Pro vdané fleny je stanoveno pravidlo také ohledn úpravy vlas . Vlasy jsou považovány za symbol flenského p vabu a tento p vab ufl po svatb p íslu-í pouze zraku manželovu. Jako pokrývka hlavy v tomto p ípad slouflí r zné -átky, sí ky, klobouky nebo t eba paruky.²⁹

Na druhou stranu vedle t chto flen šodpu-t nýchõ p íkázání, existují v flidovské tradici p íkázání, která se vztahují k domovu a rodin a jsou výhradn povinností fleny. fiena má nap íklad významnou roly p ízahajování *Tábatu*. *Tábat* p edstavuje nejzákladn j-í rituál Judaismu a je mnohdy uvád n jako nejsv t j-í a nejd leflit j-í den flidovského kalendá e. Je to den odpo inku, p ípomínající biblický p íb h o stvo ení³⁰ a zároveň se napl uje tvrté p íkázání desatera. fiena se stará o sloflité p ípravy a také *Tábat* liturgicky otvírá svými poflehnáními a zapálením svící. Zapálení svící (tzv. *hadlakat nerot*) pat í mezi ty fleniny povinnosti, za jejichfl nespln ní je podle

²⁸ Srov. SPIEGEL. P. *Kdo jsou flidé?*, s. 112.

²⁹ Srov. tamtéfl, s. 112-113.

³⁰ „*Sedmého dne dokon íl B h dílo, které konal, sedmého dne p estal konat ve-keré dílo*“ (Gn 2,2-3)

tradice trestána smrtí b hem porodu.³¹ Tydlitátová objas uje –abat a d leffitost flenské role v n m následovn :

š^TAbat je personifikován jako Královna, Paní fjidovského lidu, Nev sta. Bývá vítán v domácnosti bohoslufbou, kterou vede fena, v synagoze pak bohoslufbou celé obce podobn , jako se vítá korunovaná hlava, ba vroucn ji, nebo v osob ^TAbatu nav-ť vuje sv j lid sám Hospodin, ^Techina, svaté spo inutí. Každá fjidovská fena je v okamfiku vítání soboty dvorní dámou této Královny nebo také družfi kou bofské Nev sty.õ³²

Neodd litelnou sou ástí manfelství je samoz ejm i sexuální vztah mezi muflm a fenou. Pohled judaismu na sex je jednozna n pozitivní. Není zde pojímán jen jako biologická funkce, ale p edev-ím jako intimní vztah dvou lidí, o emfl sv d í i fakt, fle pohlavní styk je v Bibli ozna ován nap íklad výrazem *poznat*. Sexuální vztah je považován za dar od Hospodina, k jehofi napln ní dochází v manfelství. Jakékoliv sexuální praktiky p edmanfelské a mimomanfelské jsou nep ístupné. Stejn tak jako je mufl m p ikázáno se ofenit a po ít dít , je jim ulofeno také plnit v manfelství pravideln své sexuální povinnosti. Muflva povinnost t lesn uspokojovat svoji fenu, má posloufit jako jakási náhrada za fenin trest, tím fle bude po muflfi dychtit, ale on jí bude vládnout, takfle v postat na n m míra intenzity manfel iných *náv-ť v*. To bylo nebezpe né v tom ohledu, fle kv li manfelovu zanedbávání této povinnosti dojde k deprivaci manfelky a tak byl u enci stanoven jakýsi š asovýõ rozvrh, který mufl m ur oval, jak by m li svoji manfelskou povinnost s ohledem na jejich zam stnání plnit. Dal-í povinností mufl je svou fenu ctít, jak se zavazuje jifi v *ketub* (manfelská smlouva) a finan n ji zabezpe it.³³

S ohledem na intimní vztahy v manfelství je fena vázána zákony o rodinné ístot , týkající se stavu *nida* (ne ístá). v hebrej-tin nemá pojem ne ístá (*nida*) smysl znehodnocená, ale spí-e tabu, tedy nedotknutelná, podléhající zvlá-tní ochran p ed zlými silami, které by jí v dob oslabení rády napadly.³⁴ Jedná se o fenu menstrující, i fenu po porodu, fenu, s nífl je sexuální styk zakázán. Manfelé se v tomto p ípad mají

³¹ Srov. NOSEK, B., DAMOHORSKÁ, V. *fjidovské tradice a zvyky*, s. 192-193.

³² TYDLIDÁTOVÁ, V ra. *Judaismus*. In KNOTKOVÁ- APKOVÁ, Blanka a kol. *Obrazy fjenství v nábofjenských kulturách*, str. 59.

³³ Srov. NOSEK, B., DAMOHORSKÁ, V. *fjidovské tradice a zvyky*, s. 120-121.

³⁴ TYDLIDÁTOVÁ, V ra. *Judaismus*. In KNOTKOVÁ- APKOVÁ, Blanka a kol. *Obrazy fjenství v nábofjenských kulturách*, str. 48.

vyvarovat i jakéhokoliv jiného kontaktu a bývá zvykem, že žena od počátku menstruačního cyklu spí na odděleném loži.³⁵ Je přesně stanoveno, kdy se žena neistou stává a doba po kterou se tak děje. Ortodoxní judaismus striktně požaduje následné očištění žen po menstruaci a po porodu, teprve až poté mohou být obnoveny normální manželské vztahy. Žena dosáhne nazpět své čistoty po ponoření do rituální lázně zvané *mikve*, která se může konat po uplynutí obvykle 5 čistých dnů a 7 nečistých dnů. Koupel zákon uje žena recitací povelhání: *šBudifl pofehmán, kdo nám na ídil pono ování.* Židovský zákon zakazuje pohlavní styk od počátku manželiny menstruačního cyklu a jeho nedodržení se považuje za trestný náboženský přečin. K tomuto se vztahuje výrok v Bibli: *Kdyby někdo spal se ženou v období její nečistoty, odkryl její nahotu a obnažil zdroj jejího krvácení a ona by nechala odkryt zdroj svého krvácení, budou oba vyobcováni ze společnosti svého lidu* (Lv 20,18).³⁶

Zvláštní postavení v židovské tradici mají odedávna manželky rabínů, těmto ženám bylo z jejich postu umožněno účastnit se na duchovním životě, i když se to omezovalo pouze na ženskou část obce. Manželky rabínů zastávají pro ženy obce podobnou duchovní službu jako rabíni, radí jim a pomáhají v různých oblastech, u nichž by se třeba ostýchaly mluvit s mužem, nebo by to považovaly za nevhodné v rámci dobrých mravů.³⁷

1.3 MATKA

Již dříve ve svém textu jsem zmínila, jakou nesmírnou důležitostí přikládá židovská tradice roli matky. Judaismus k tomuto úkolu ženy přistupuje s největší úctou. Vždy také mateství je znamením Boží přiznání a naplnění již výše uvedeného Božího přikázání *šPlo te se a napl te zemi* (Gn 1,28). Úcta k matce je i obsahem pátého z deseti Božích přikázání, kde je důležitě ukládána za povinnost ctít oba rodiče, na těchto místech máme v Bibli najít tento verš: *šCti svého otce i matku, abys byl dlouho žít na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvj B h.* (Ex 20,12), dále: *šCti svého otce i matku, jak ti přikázal Hospodin, tvj B h, abys byl dlouho žít a dobře se ti vedlo na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvj B h.* (Dt 5,16) Zajímavé je, že stejné přikázání z Desatera se v Bibli

³⁵ Srov. NOSEK B., DAMOHORSKÁ, V.: *židovské tradice a zvyky*, s. 124.

³⁶ Srov. tamtéž, s. 122-124.

³⁷ Srov. TYDLITÁTOVÁ, V. Judaismus. In KNOTKOVÁ-APKOVÁ, Blanka a kol. *Obrazy ženství v náboženských kulturách*, s. 58.

objevuje je-t na jednom míst , ale tentokrát s obráceným po adím rodi a matka je postavena p ed otce: *šKafldý m j v úct matku a svého otce.õ* (Lv 19,3)

Z pohled ffidovství je reproduk ní a výchovná funkce považována za základní povinnost každé ženy. Zákon p ikazuje ob ma rodi m zajistit svým d tem ádnou výchovu. Rodi e také hrají zásadní roli v celém procesu vzd lávání d tí. Zvlá-t pak výchova men-ích d tí leflí výhradn v rukách matky, která svou výchovou p edává ffidovské hodnoty. Pro výchovu budoucí ffidovské generace je rovn fl zásadní každodenní participace na ffidovských zvycích a tradicích a je d leflité, aby matka zachovávala v domácnosti p íjemnou ffidovskou atmosféru. O ffidovských matkách se traduje, fl svými syny navazují velice silné citové pouto. Jedná se o natolik silné pouto, fl se stalo ter em mnoha anekdot a karikatur. Také Tomá-Halík ve své knize *Prolínání sv t* zmi uje termín *jidi-e mame* šffidovská mámaõ ozna ující p epe livé a ochranné matky, py-né na svého syna, které mu ale pro samou lásku nedop ávají prostor k samostatnosti³⁸.

Skrze matku ned dí její potomci pouze genetickou základnu, ale také ffidovskou identitu. To znamená, fl každé dít narozené ffidovské matce, se automaticky rodí také jako ffid.³⁹ Tudífl v p ípad uzav ení smí-eného s atku je stanoveno fl, pokud dojde k napln ní takového s atku mezi ffidovskou ženou a neffidovským mužem, je matka sice z náboženského hlediska považována za svobodnou, ale její d tí se stávají rovnocennými leny ffidovské komunity. Av-ak v opa ném p ípad , d tí narozených do manželství ffidovského otce a neffidovské matky nejsou ufl z tohoto pohledu brány jako d dící ffidovské národnosti. Toto pravidlo d lá z ffidovské matky klí ovou postavu pro zachování ffidovského národa.

fiena je biologicky p edur eny, aby dávala flivot, k tomu je p izp soben i celý její reproduk ní cyklus opakující se každého m síce. Také touha žen stát se matkou je zako en na jifl od po átku uvnit každé ženy. Jifl v Bibli se m flíme do íst o ženách touflicích po potomstvu, o jejich velké radosti, kterou napln ní této touhy p iná-í

³⁸ Srov. HALÍK, T.: *Prolínání sv t : Ze flivota sv tových náboženství*. Praha: Lidové Noviny, 2006, s. 71.

³⁹ Srov. CAMUS, J., DERCZANSKY, A.: *Sv t ffid* . Brno: KMa, 2008, s. 56-57.

a naopak o veľkém nešťstí, pokud je jim tato radost odep ena. Neplodnost je pro ženu ostudou, nešťstí i Boží trestem.⁴⁰

1.4 SHRNUÍ

Z pohledu judaismu je hlavním a nejv tším posláním židovské ženy stát se manželkou a následn matkou, p ípadná neschopnost ženy dát svému muži potomstvo, je považováno za velké nešťstí. Na tyto role je dívka p ípravována ufl b hem svého dospívání. Od samého d tství sm uje výchova dívky k tomu, aby se v budoucnu dokázala správn zhostit své funkce uvnit židovské rodiny. Rodina je základní jednotkou židovské společnosti a centrem náboženského života. židovská žena má zde nepostradatelnou roli a prakticky stojí v samém st edu d ní. žena odpovídá za chod domácnosti, dodržování náboženských p edpis a starost o správnou židovskou atmosféru uvnit rodiny. Nepostradatelnou úlohu hraje žena také p i výchov d tí, skrze ni p edává dalším generacím pot ebné židovské hodnoty. židovská matka je také nositelkou židovské identity. Muži náleží hlavní autorita a starost p edevším o zaji-t ní a ochranu své rodiny.

⁴⁰ Srov. LÉON-DUFOUR, X.: *Slovník biblické teologie*. 5. vyd. ím: K esanská akademie ím, 1991, s. 216.

2. K ES ANSTVÍ

K es anství vychází svými koeny ze židovského náboženství, což je logické vzhledem ke skutečnosti, že vznikalo v totožném geografickém a duchovním prostoru. Obnáboženství mají tedy společnou tzv. Abrahámovskou tradici, ale na rozdíl od židovství je pro k es anství sv. dectví Tóry pouze tradicí na které staví poselství evangelia. K es ané se od židů odlišili tím, že přijali učení Ježíše Krista, kterého považují za mesiáše.⁴¹ Nás však bude o to zajímat poměr tohoto náboženství k fienám. Hned na počátku je možné zmínit, že sám Ježíš, tak jako on m. sv. d. í evangelia, vystupuje k fienám na dobové poměry s nezvyklou rovností a mnohdy přímo v rozporu s tehdy běžnou židovskou praxí staví fieny na rovném úhelní. Svým postojem dává fienám náležitou důstojnost, což se významně odrazilo i na chápání fieny v celém k es anství.

Pokud se budeme chtít zaměřit na postavení fieny v k es anství, na její úlohu a poslání v církvi, o to budeme muset zohlednit řadu faktorů, které zde sehrály svoji roli. Za dobu své existence prošlo k es anství značným vývojem. K es anství formovalo svoji podobu pod vlivem konkrétních historických, kulturních a geografických podmínek, což implikuje i vývoj a rozdíly v přístupu k fienám. Pěstování by se mohlo zdát, že k es anství vzniklo jako idylicky naprosto jednotná církev, u níž od počátku zde byla patrná jistá vnitřní diferenciaci. Tuto diferenciaci zapříčinila jednak kulturní a náboženská nejednota k es anského prostředí u níž v době jeho vzniku, ale také rozdílnost jeho vývoje ve specifických socio-kulturních kontextech. V průběhu historie sílily neshody v mocenských zájmech a rostla polarita jednotlivých názorů uvnitř církve, což vedlo k postupnému rozdělení k es anství na mnoho denominací odlišných částí církvi. Pro účely mé práce úplně postačí, pokud tyto církve shrnu do tří hlavních proudů k es anství, jak to činí například J. Nekvinda. Jsou to: protestantismus, katolicismus a pravoslavní⁴². Věchny tyto větve spojuje víra v trojjediného Boha, víra v Ježíše jako Krista a jeho učení. Zároveň je ale odlišuje způsob, jakým prožívají svoji víru, i to, jak formují své obřady a liturgii jako celek.

⁴¹ Srov. OPO ANSKÁ, J. K es anství. In KNOTKOVÁ-APKOVÁ a kol. *Obrazy fienství v náboženských kulturách*. Praha; Litomyšl: Paseka, 2008, s. 70.

⁴² Srov. NEKVINDA, L.: Registrované církve a náboženské společnosti v ČR. In Dingir. *Religionistický časopis o současném náboženském scéně* [online] 3/1998 [cit. 20. 3. 2012] Dostupné na [www: <http://www.dingir.cz/archiv/Dingir398.pdf>](http://www.dingir.cz/archiv/Dingir398.pdf)

Je jasné, že tato diverzita se také odrazí na tom, jak bude žena v dané církvi vnímána, jaký bude její úkol a poslání.

Další hledisko, které vnáší značné rozdíly do chápání ženy, je hledisko historické. Je jasné, že se bude velmi lišit postavení ženy v křesťanském starověku a středověku od toho dnešního. Křesťanství přineslo revoluci změnu do ženské otázky, otevřelo ženě prostor k její plné realizaci v náboženském životě, uznalo její duchovní hodnoty a rovnost s mužem před Bohem, povzneslo její důstojnost a poukázalo na její zásadní přínos pro budování společnosti. Cesta k tomu však byla dlouhá.

*Šťastný Pavel II. říká, že jsme bohužel dříve dříve s velmi silnými okolnostmi, které ve všech dobách a ve všech zemích pisných věků stály v cestě ženě. Znevažovaly její důstojnost, přetvářely její předsudky, často ji odsoudili na okraj společnosti a dokonce snižovaly na úroveň služky. To jí bránilo být sama sebou a ochudilo celé lidstvo o pravé duchovní bohatství. Papež vyjádřil lítost, že k nedobré mentalitě a institucím opovrhující důstojností ženě přispěla i církev.*⁴³ Další vývoj v chápání ženy je bezpochyby tématem velice obsáhlým a zajímavým, jistě by se dalo jmenovat mnoho událostí a úhlů pohledu v jednotlivých obdobích, ale to by bylo tématem jiné práce, a tak se nyní se vrátíme zpět k úkolu představit křesťanskou ženu jako dívku, manželku a matku.

2.1 DÍVKY/DCERY

Také v křesťanství jsou děti s radostí očekávány jako součást každé rodiny a naplnění manželského svazku, jsou považovány za živý obraz manželské lásky mezi mužem a ženou a trvalým znamením jejich vzájemného soužití.⁴⁴ V křesťanství jsem se nesešla s patrnou preferencí jednoho pohlaví dítěte před druhým, jako tomu je u hinduismu i u islámu, z čehož soudím, že narození chlapce i dívky je vítáno se stejnou radostí. Chlapci i dívkám náleží stejné přijetí do rodiny a nelíbí se pro ně nijak ani jednotlivé iniciativní svátosti.

⁴³ ŠTĚPÁNEK, J. *Aplikovaná etika a náboženství; výběr studijních textů* [online][cit. 20. 3. 2012]. Dostupné na [www: <http://www.tf.jcu.cz/katedry/ke/studium/srajek/ps/aplikovana_etika_nabozenstvi>](http://www.tf.jcu.cz/katedry/ke/studium/srajek/ps/aplikovana_etika_nabozenstvi)

⁴⁴ Srov. FAMILIARIS CONSORTIO: o úkolech křesťanské rodiny v současném světě. Praha: ZVON, 1992, s. 20

Jelikož se u každého z jednotlivých náboženství snažím zmínit také tradice a obřady které jsou spojené s obdobím od narození dívky až do její dospělosti. Pokusím se tedy i v křesťanské tradici vyhledat podobné a iniciační rituály a zvyky týkající tohoto dívka období a objasnit jejich podstatu. Jelikož pojetí těchto obřadů je pro jednotlivé církve poněkud odlišné a bylo by to tedy téma příliš široké, rozhodla jsem se svůj pohled zúžit pouze na tradici katolické církve. Katolickou církev jsem si vybrala, protože má v naší společnosti nejrozšířenější. Následující obřady jsou katolickou církví vnímány jako iniciační svátosti, uvádí a zasvěcuje tedy člověka do křesťanství a mohou být uděleny pouze jednou za život a vtiskují křesťanům nesmazatelné duchovní znamení.

První iniciační svátostí, kterou je dívka přijata do společnosti v křesťanství je *křest*. *Šelma – pěstoupil a řekl jim: Šelma mi dána veškerá moc na nebi i na zemi. Jde te ke všem národům a získávejte mi učedníky, kteří te budou ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého a u te budou, aby zachovávali všechno, co jsem vám přikázal.* (Mt 28,18-20) i když byl křest v začátcích křesťanství udělován pouze dospělým, ve středověku se tato praxe změnila a docházelo snad z důvodu značné úmrtnosti novorozenců, zejména ke křtu dětí. Tato tradice přetrvala do dnešních dob, i když v současnosti je viditelná snaha o posunutí křtu do doby dospělosti, kdy je člověk plně zodpovědný za své rozhodnutí stát se křesťanem. Za každé dítě se tak musí zaručit jejich rodiče a kmotři, že budou dohlížet a dbát na jejich výchovu ve víře. U katolické církve je křest spojován s oděním bílých a udělením Boží milosti, což je důsledkem a znamením životního obrátu k Ježíšovi Kristu. Křest symbolizuje smrt starého člověka a jeho duchovní znovuzrození k novému životu.⁴⁵ Křest je považován za nutný předpoklad spásy člověka.⁴⁶ Každé udělení křtu v katolické církvi je považováno za svátost, která má svou předepsanou látku i formu. Látkou je křesťanská voda, kterou je člověk omyt a formou je křesťanská formule, která má v současné době trinitární podobu: *Šelma tě křtím ve jméno Otce i syna i ducha svatého.* Standardně křest dětí uděluje kněz.

⁴⁵ Srov. Katolická církev. *Vyznání víry církve*: předklad 1. Dílu katolického katechizmu pro dospělé. Kostelní Vydání: Karmelitánské nakladatelství, 2000. s. 245-250.

⁴⁶ *Šelma kdo uvěří a přijme křest, bude spasen; kdo však neuvěří, bude odsouzen.* (Mk 16,16)

Další iniciací svátostí, která symbolizuje dosažení náboženské dospělosti, je *bi mování*.⁴⁷ Značí r st a zrání ve k tu zrozeného k es anského fivota a má je-t více posílit a rozvíjet v ícího v jeho ví e. Nový Zákon se zmi uje o bi mování ve skutcích apo-tol ⁴⁸, kde je patrná i úzká souvislost mezi k tem a bi mováním. Tuto svátost ud luje v ímskokatolické církvi platn pouze biskup (výjime n zastoupený kn zem) mladým v ícím obvykle ve v ku kolem 12 let.⁴⁹ Biskup p i udílení této svátosti vkládá ruce na jejich elo a mafle je sv ceným olejem, který se nazývá *šk ifmo*. Pomazání je znamením plnosti daru Ducha svatého⁵⁰ a souvisí s událostí letnic, tak jak je popsána ve Skutcích apo-tol (Sk 2, 1-4). Bi movanci by se na tuto událost m li ádn p ipravovat, cofl probíhá p edev-ím v souvislosti s katechezí a je iniciováno p íslu-nými církevními obcemi a rodinnými p íslu-níky.

Aby dívka dosp ěla ve zdravou, zralou a k es ansky celistvou osobnost, je velice d leflité podn tné rodinné prost edí. Dívka musí být p edev-ím svými rodi i vedena k tomu, aby si upevnila správné mravní hodnoty, postoje, zásady a ctnosti v souladu s k es anskou naukou a vírou. Mezi hlavní ctnosti každé k es anské dívky by m la pat it láska, ístota, pravdivost, skromnost, stud, sebeovládání, schopnost sebedarování a respekt k intimit ě. ístota je velmi d leflitou ctností a uschop uje dívku k tomu, aby respektovala a rozvíjela *šsnubní význam* t la.⁵¹ Zárove jí pomáhá ke skute nému dozrání osobnosti. Dívka by si m la uv domit obrovskou hodnotu svého panenství a opatrovat jej jako svoji cennost. Pro správné vyzrávání ístoty by dívka m la nejen chovat úctu ke svému t lu a ftenství, ale také si uchovat ur ítý stud a skromnost ve svém jednání, mluv í oblékání⁵² a p stovat zdrfletlivost a sebeovládání.

Pokud se dívka má stát skute nou ftenou a být schopna pravé manfelské lásky a fungujícího manfelského vztahu, musí nejprve dozrát. M la by získat nejen solidní

⁴⁷ Srov. HALÍK, T. *Prolínání sv t ě*. Ze fivota sv tových náboženství. Praha: Lidové Noviny, 2006, s. 58-59.

⁴⁸ *ŠKdyfl apo-tolov v Jeruzalém usly-eli, fe v Sama sku p ijali Boflí slovo, poslali k nim Petra a Jana. Oni tam p i-li a modlili se za n , aby také jim byl dán Duch svatý, nebo je-t na nikoho z nich nesestoupil; byli jen pok t ni ve jméno Pána Ježí-e. Petr a Jan tedy na n vloflili ruce a oni p ijali Ducha svatého.* (Sk 8,14-17)

⁴⁹ Srov. Katolická církev. *Vyznání víry církve*: p eklad 1. Dílu katolického katechizmu pro dosp ělé, s. 254.

⁵⁰ Srov. KLEMENS, R. *Liturgie a fivot: smysl liturgie : m-e : církevní svátky : svátostná znamení*. Praha: Vy-ehrad, 2003, s. 229.

⁵¹ Srov. FAMILIARIS CONSORTIO: o úkolech k es anské rodiny v sou asném sv t ě, s. 45

⁵² Srov. LIDSKÁ SEXUALITA: pravda a význam: Zásady pro výchovu v rodin ě. 2. vyd. Kostelní Vyd í: Karmelitánské nakladatelství, 2000, s. 34.

vzdání a orientaci v domácíchinnostech, ale také se naučit krok za krokem s úctou, respektem a zdvořilou zdrženlivostí poznávat osoby druhého pohlaví. Je potřeba znát charakteristické rysy druhého pohlaví, proto, aby dívka byla schopna správné volby svého životního partnera pro manželství a dospět k rozhodnutí zůstat se životem v tomto svazku.⁵³ Je potřeba, aby si dívka uvědomovala vážnost manfelského soužití, nejlépe se rozhodne pro jeho uzavření. Pro katolickou dívku v římskokatolické tradici připadají v úvahu v zásadě pouze dvě životní cesty. Cesta matky nebo cesta zasnoubeného života.

2.2 MANFELKA

V minulé kapitole jsem se zabývala katolickou dívkou a její cestou od narození k dospělosti. V této kapitole se zaměříme na její život, pokud si jako své poslání zvolí stát se manželkou. Vstupem do manželství uzavírají muž a žena vzájemný svazek, který by obě měla zajistit uspokojení potřeb bezpečenosti, domova, pohlavní touhy a radosti z plodění a výchovy svých potomků. U katolické ženy se očekává, jaká nesmírná důležitost je v manželství připisována hodnotám, jako je vzájemná láska a pomoc, jednota a věrnost. Bible se nedívá na manželství pouze jako na občanskou smlouvu mezi dvěma partnery, která by se mohla dle libosti změnit, ale naopak ukazuje na jeho trvalost a nezrušitelnost. K podstatě manželství se krásně vyjadřuje například následující biblická pasáž: *Šod po útku stvoření ŠB h u inil lov ka jako muže a ženu; proto opouští muž svého otce i matku a připojí se ke své manželce, a budou ti dva jedno tělo; takfe jifl nejsou dva, ale jeden. A proto, co B h spojil, lov k nerozlu uj.õ* (Mk 10,6-9) v tomto textu Ježíš potvrzuje starozákonní ustanovení, ale jeť je radikalizuje, katolické ženství totiž na rozdíl od římského neuznává rozvod.

O vážnosti, kterou katolické ženství připisuje manfelskému svazku, svědčí i dlouhá příprava partnerů, která uzavření manželství předchází. Příprava trvá ať na kolik měsíců a snoubenci musí prokázat, že splní všechny podmínky církevního práva, požadované pro řádné uzavření sňatku. Po období předmanfelské přípravy následuje sňatek, kde manželé musí vyjádřit své rozhodnutí vstoupit do manželství a potvrdit je vzájemným manfelským slibem. Manfelka svému muži slibuje: *šOdevzdávám se ti a přijímám tě za manfela. Slibuji, že ti zachovám lásku, úctu a věrnost, že tě nikdy neopustím a že*

⁵³ Srov. PESCHKE, K. H. *Katolická etika*. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 381

s tebou ponesu všechno dobré i zlé až do smrti.⁵⁴ Při tomto aktu se snoubenci dovolávají Boží pomoci. Zajímavé je, že v případě svátosti manželství není jejím udílatelem nikdo jiný než ani biskup, ale tuto svátost si udílejí snoubenci navzájem.

V novozákonních textech je manželství a rodina v nováka zvláštní pozornost. Lze nalézt mnoho věrohodných vztahy mezi mužem a ženou v manželství. Žena a muž by se ve svém chování měli řídit láskou, věrností, odevzdaností a poslušností které tyto vlastnosti mají svůj zdroj v Ježíši Kristu. Manželství by mělo být předneseným obrazem vztah mezi Kristem a církví.⁵⁵ Tuto podobnost nejlépe vystihuje následující text: *Šť v poddanosti Kristu se podřizujte jedni druhým: ženy svým mužem jako Pánu, protože muž je hlavou ženy, jako Kristus je hlavou církve, těla, které spasil. Ale jako církev je podřízena Kristu, tak ženy mají být ve všem podřízeny svým mužem. Muži, milujte své ženy, jako si Kristus zamiloval církev a sám se za ni obtoval, aby ji posvětil a omyl k tem vodě a slovem; tak si on sám připsal církev slavnou, bez poskvrny, vrásky a cokoliv podobného, aby byla svatá a bezúhonná. Proto i muži mají milovat své ženy jako své vlastní těla. Kdo miluje svou ženu, miluje sebe. Nikdo přece nemá v nenávisti své tělo, ale řídí je a stará se o něj. Tak i Kristus připsal o církev; vždy jsme údě jeho těla. Šť proto opustí muž otce i matku a připojí se k své manželce, a budou ti dva jedno tělo. Je to velké tajemství, které vztahují na Krista a církev. A tak i každý z vás bez výjimky a miluje svou ženu jako sebe sama a žena a má před mužem úctu.* (Ef 5,21-33)

Uvedený text jsem si vybrala, protože komplexně vysvětluje podstatu manželství v církvi a zároveň objasňuje jaké je zde postavení ženy a manželky. Tento věrohodný sice mluví o podřízeném postavení ženy v manželství, ale zároveň je zřejmé, že toto postavení nemá být rozhodně chápáno jako znevýhodňující a znehodnocující. Muž je zde popsán jako *hlava ženy*, což mu automaticky přisuzuje vedoucí pozici v rodině, avšak ta je předpokládána rysem mužského pohlaví a navíc odráží dobovou patriarchální strukturu manželství. Muž byl vždy předpokládán v rámci předpokladů k vnějším aktivitám, jako je starost o zajištění a ochranu rodiny, zatím co k ženské předpokládání více pasují vnitřní a emocionální aktivity spojující v péči o domácnost a členy rodiny. Navíc ženská podřízenost muži, je zde srovnávána s podřízeností církve Kristu

⁵⁴ HALÍK, T. *Prolínání svátostí: Ze života svátostných náboženství*. Praha: Lidové Noviny, 2006, s. 90.

⁵⁵ Srov. Vyznání víry církve. s. 287

a je jasné, že z této podíženosti pro církve nemají plynout žádné negativní skutečnosti, naopak. Jasně je zde uvedeno, že Kristus natolik miloval církve, že za ni obtoval svůj život, aby jí ožil. Muži je zde přímo nazývána stejná láska k ženě, jako je ta Kristova k církvi; to muži, ne ženy, musí v případě nutnosti podstoupit pro svou ženu tu nejvyšší oběť. Skutečnost, že je zde žena vlastně vyobrazena jako mužovo tělo a muž jí podle toho má nejen milovat, ale také se podle toho k ní chovat, nepřímo říká: neúiní své ženě to, co bys sám sobě neúinil.

Jak jsem tedy již zmínila výše, muži i ženy mají v manželství svoji specifickou roli, která vychází z jejich pírozenosti. Muž je hlavou rodiny, písluší mu tedy hlavní autorita, má l by rodinu vést, hmotně zajistit a chránit píed nebezpečím. Muž musí svoji rodinu sloužit jako píklad pravého a píimého k esána, i kdyby jsou jeho povinnosti uvnitř rodiny poněkud omezeny, zatímco žena plní primární odpovědnost uvnitř rodiny. Žena má nenahraditelné poslání jako matka, vychovatelka dětí a strážkyně *šrodinného krbu*. v k esanství je této ženské úloze píkládána nesmírná úcta, uznání a ocenění.⁵⁶ Biblické a evangelijní poselství zdrazuje rovnost muže a ženy v dístojnosti, muž i žena jsou podle ádu stvořeni na sebe odkázání ve vzájemné pomoci.⁵⁷

2.3 MATKA

K opravdovému naplnění manželství a manželské lásky dochází v okamžiku, kdy z této lásky vzejde nový život. K esané vidí v dítech obrovské bohatství a jejich narození je pro ni nesmírnou radostí. Pro matku je to radost natolik veliká, že s ní zapomene i na veškeré bolesti, kterými bývá její mateství na základě prvotního hříchu pramatky Evy obtíženo⁵⁸, jak o tom svědčí následující verš v Janově evangeliu: *šžiena, kdyby rodí, má zármutek, nebo píi-á její hodina; ale kdyby porodí, nevzpomíná, ufl na souflení pro radost, že na světě píi-el nový lov k.š (J 16,21-23)* Také pro k esany je narození dítského potomka naplněním božího píikazu jak zaznívá v Gn 1, 28. Mateství je plod manželského spojení muže a ženy, které odpovídá biblickému výroku o jednotě těla (Gn 2,24). Role matky spoívá píedevším v sebeobětování a lásce, matka vytváří uvnitř rodiny teplo domova, tolik nezbytné pro to, aby se děti cítili bezpečně

⁵⁶ Srov. FAMILIARIS CONSORTIO. Praha: ZVON, 1992. s. 29

⁵⁷ Srov Gn 2,18

⁵⁸ šVelice rozmnožím tvé trápení i bolesti těhotenství, syny budeš rodit v utrpení šš (Gn 3,16)

a dobe. Je jejich učitelkou, vychovatelkou, ale i zdravotní sestrou v jedné osobě. Správná katolická matka by měla co nejdříve zasvětit své dítě do péče Bohu.

Katolická matka spatřuje v dítěti ten nevídaný dar manželství, je to dar, který však pro manželé přináší novou odpovědnost a snižuje spojené rodičovské povinnosti. Nejzákladnější rodičovskou povinností je láska. Rodiče mají pro své dítě vytvořit prostředí nasáklé láskou a oddaností Bohu, které bude přínosné pro celkovou výchovu. Jsou povinni poskytnout svým dětem náležitou výchovu, podle svých nejlepších možností a pečovat o jejich duchovní blaho. Měli by myslet na to, že ve výchově nejde jen o poznatky, které dětem cíleně předávají, ale své dítě učí také svým vlastním příkladem. Děti mají být vzdávány v uctívání Boha, jsou to právě rodiče, jež jsou prvními hlasateli víry pro své dítě. Například papež Pavel VI ve své promluvě k rodičům, klade tuto povinnost především do rukou matky: *šMatky, učte své děti k katolickým modlitbám? Připravujete je společně s kněžími na svátosti dané v křtu: na zpověď, přijímání a biřmování? Navykáte je myslet v nemoci na utrpení Kristovo, prosit o pomoc Pannu Marii a svaté? Modlíte se doma ráno? A vy otcové, dovedete se modlit se svými dětmi a s celou rodinou, například oboje? Váš příklad myšlení a jednání, podpořený přiležitostní společnou modlitbou, je velmi cennou bohoslužbou, praktickou školou života. Takto vnášíte pokoj do svého domova: ŠPokoj tomuto domu!÷Pamatujte si: tak budete církev!*⁵⁹

Liturgik a vysokoškolský profesor monsignor Vincent Malý se ve své knize vyjadřuje k výchově dětí v rodině a jejich seznamování se s vírou. V této úloze také zdůrazňuje především roli matky: *šVýchova dětí je nejvážnějším úkolem, ale i nejvíce povinností rodin, zejména pak matky. Rodiče musí být prvními svými dětmi víry svým dětem. Tato výchovná úloha je tak důležitá, že ji nelze nahradit. Rodiče mají vytvořit ovzdušnou atmosféru prosycenou láskou a úctou k Bohu i lidem, což napomáhá úplné osobní a společenské výchově dětí. Katechizace dítěte do sedmého roku života je tím nejdůležitějším úsekem v jeho životě. Rodina je tedy první školou božských, mravních a společenských ctností.*⁶⁰ a papež Lev XIII. prohlásil: *šDejte mi armádu dobrých katolických matek a já obnovím svět!*⁶¹ Katolická matka si uvědomuje velmi silné pouto mezi matkou

⁵⁹ Srov. FAMILIARIS CONSORTIO : o úkolech katolické rodiny v současném světě, s. 64

⁶⁰ MALÝ, V. Poučení o svátosti manželstva. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1999, s. 44

⁶¹ MALÝ, T. Pedagogika. Díl: Katolická akademie díl, 1985, s. 96

a dítě, které se utváří během celého těhotenství a stále roste zejména v prvních letech života dítěte. Toto pouto jasně signalizuje nutnost a nenahraditelnost matky v procesu výchovy.

U judaismu jsem se zmiňovala o povinnosti dítěte, ctít své rodiče. Také klesá úroveň si uvědomuje nutnost uznání matky a otce svými dětmi. S výchovou jsou spojeny povinnosti pro obě strany: rodiče mají svým dětem v novat povinnou péči a děti jsou oproti vázány úctou a poslušností k rodičům. Bible hovoří přímo k nim takto: *Šťá ti poslouchajte své rodiče, protože to je spravedlivé před Bohem. Šťáti otce svého i matku svou: je jediné přikázání, které má zaslíbení: Šťáby se ti dobře vedlo a abys byl dlouho žít na zemi.* (Ef 6,1-3)

2.4 SHRNUTÍ

Klesá úroveň klade obrovský význam na klesající výchovu dítěte. Obzvláště u dívek je přikládán důraz na praktickou výchovu s pochopením pro rodinný život a na význam istoty a úcty k panenství. v zásadě pro klesající dívku připadají v úvahu pouze dvě životní cesty; cesta matky nebo cesta zasvěceného života. Pokud si dívka vybere cestu mateřství, přirozeně takto cesta vede přes manželství. Také v klesající rodině připadá hlavní autorita matce a jeho primární povinností je rodinu hmotně zajistit a chránit ji před nebezpečím. žena má primární odpovědnost uvnitř rodiny, má nenahraditelnou roli při výchově dítěte a při starosti o domácnosti a *šrodinný krb*. Nesmírné úctě se těší žena-matka, kdy darováním svého dítěte umožní vzniknout novému životu.

3. ISLÁM

Islám je náboženství, které se v současné době těší v naší společnosti velkému zájmu, ze strany médií, ochránců lidských práv, feministických hnutí i široké veřejnosti. Zvláště kontroverzní je pak téma práv žen v muslimských společnostech v Evropě i ve státech, kde je islám v jistém smyslu státním náboženstvím. Zatím co muslimská společnost se odvolává na tradiční hodnoty rodiny a kritizuje západní společnost pro její materialismus a konzumní vztah k životu, západní společnost vytýká islámu nerovnoprávné postavení žen a sklon k násilí. Avšak je nezbytné nenechat se zmást obecnou představou, která tuto otázku velmi často generalizuje a zobečňuje, což vede mnohdy k nespravedlivé stigmatizaci a utváření nesprávných stereotypů. Často si svůj pohled na Islám utváříme na základě některých projevů, které ovšem nemají s jeho pravou podstatou a s jeho principy nic společného.

Postavení ženy v Islámu se například v rozhovoru pro deník Britské listy pokusil objasnit také ředitel Islámského centra v Praze RNDr. Vladimír Šálek, který v tomto rozhovoru mimo jiné poukazuje na významnost rodiny pro islámskou společnost a na nezastupitelnou a nepostradatelnou ženskou roli v ní. Dále zde také upozorňuje na nejčastější příčinu zkresleného chápání Islámu a postavení ženy v něm: *ŠP i hodnocení postavení ženy v islámu bychom měli rozlišovat mezi islámskou společností a národními kulturami a zvyky. Názor, že muslimská žena je utlačovaná, však někdy vychází ze dvou zásad, které v islámu skutečně své místo mají - z jejího oblečení a z toho, že islám připouští omezenou polygamií. (t) žena v islámu musí získat nezbytné vzdělání, může pracovat, vlastnit majetek a její hlavní povinností je postarat se o výchovu dětí. Na ostatních v čech týkajících se domácnosti se podílí společně s mužem a závisí to na jejich dohodě v rodině.*⁶²

Pokud se chceme problematikou žen podrobněji zabývat, nabízí se nám velké množství různých literatury, od vědeckých publikací a objektivních studií až po nejrozmanitější subjektivní představy o životě muslimských žen. Je třeba přemýšlet, po které knize sáheme, protože ne každá nás povede ke správnému pochopení Islámu a tedy i role, kterou ženy toto náboženství přispívá. v této záležitosti je třeba jít mnohem více

⁶² Britské listy. Dr. Šálek: *Proč jsem konvertoval k Islámu* [online]. 22. 11. 2001 [cit. 10. 3. 2012]; Dostupné na [www: <http://blisty.cz/art/9324.html>](http://blisty.cz/art/9324.html)

do hloubky a pokusit se o pochopení daného problému v souvislosti společensko-kulturního vývoje v islámských zemích. To se týká nejen společensko-kulturního vývoje za doby existence Islámu, ale také, a to možná především, situace žen v arabských zemích v době předislámské, odkud přetrvala jistá míra mužské nadvlády a patriarchální povaha rodové hierarchie. V porovnání statusu žen v době před příchodem Mohammedova učení a potom, je velmi zajímavý zdroj za jedno v tom, že Islám přinesl významné zlepšení jejich společenského postavení. Toto zlepšení týkalo jejich bezpečnosti a důstojného postavení, dostaly právo na majetek, dědičství i třeba rozvod.⁶³

Stejně tak jako u předchozích dvou náboženství, také tak u Islámu je velmi těžké určit obecné postavení ženy. Ohledně tohoto problému je nutné zohledňovat jak rovinu historickou tak zároveň geografickou a sociální. Také je potřeba vzít v úvahu fakt, že postavení ženy nezávisí pouze na pokynech Koránu a islámského práva, ale zároveň zde operují kulturně-sociální zvyklosti a poměry, místní tradice i státní zřízení v islámských zemích islámské společnosti, takže dochází ke značným odchylkám v jednotlivých postojích. Tím bychom vykreslovali univerzální obraz muslimské ženy, vzhledem k tomu, jak pestrou paletu světoznámých projevů toto náboženství představuje. Logicky proto budou značné rozdíly v postavení žen, žijících na území islámského světa a žen situovaných v těch které z muslimských menšin na území Evropy. Avšak ani na území islámského světa nepanuje jednotná postavení a práva muslimských žen a je tedy možno nalézt velké rozdíly i v rámci jednotlivých zemí. Určitá specifika do tohoto postavení přináší i odlišnost životní úrovně a na vesnicích. Je možné upozorovat odchylky díky rozmanitosti etnických zvyků, odlišnostem výkladových proudů a také reformním snahám, které se prohnaly v některých částech muslimského světa ve snaze zlepšit právní a sociální postavení místních žen.⁶⁴ Své domnívám se, že bychom se v tomto pokusím v následujícím textu představit muslimskou ženu jako dívku, manželku a matku.

⁶³ Srov. K. IKAVOVÁ, A., MENDEL, M., MÜLLER, Z., DUDÁK, V. *Islám: ideál a skutečnost*. Praha: Baset, 2002, s. 132-134.

⁶⁴ Srov. DENNY, F. M. *Islám a muslimská obec*. Praha: Prostor, 1998, s. 7-8.

3.1 DÍVKA

Korán klade důraz na to, aby bylo na každé dítě pohlíženo jako na dar od Boha a také vyznání víry by mělo být první věcí, kterou novorozené dítě uslyší. Podle islámské tradice tomuto dítěti má otec, který jej drží v náručí, zařadit do ucha volání k modlitbě *azán*, tedy text volání k modlitbě, zahrnující *-ahádu* - vyznání víry, které bude v dospělosti každodenně vkládat do svých pětidenních modliteb.⁶⁵ Lidé mají Bohu děkovat za tento zázrak života a být za něj vděční. O jeho neomezené moci v tomto smyslu svědčí i tento verš z Koránu: *šBohu náleží království na nebesích a na zemi; On tvoří, co chce a podle libosti dává dcery jednomu a syny druhému anebo z nich jiné páry, syny i dcery, anebo jiné neplodnými, koho chce, neb on je všemocný.* (Súra 42:49/50)

Dítě jsou důležitou součástí islámské rodiny a od počátku se odvíjí její síla a její postavení jako sociální jednotky. Úspěšnost otce jako hlavy rodiny, se v muslimské společnosti neodvíjí pouze od počátku, ale především od počtu narozených chlapců.⁶⁶ Přestože narození potomka každého pohlaví je projevem Boží vůle, opatřte se tedy setkáváme s preferencí potomka mužského pohlaví. To bohužel dceru staví hned od jejího narození do role méně významné. Důvod této skutečnosti je jednoduchý. Syn rodině jednak zaručuje pokračování rodu, ale zároveň je pro ni jistotou v oblasti budoucí materiální prosperity. Rodiče a dítě jsou v Islámu svázány vzájemnými povinnostmi a závazky. Chlapci morální normy kladou za povinnost, dohlížet na situaci ve své rodině, podporovat své sourozence a především zajistit dějům stejné státní svým rodičům. Tyto povinnosti pro chlapce platí i poté, co dospějí a založí vlastní rodiny. Naopak dcera pro svoji rodinu do budoucna nic nepřináší, je potěšena se o ni starat, nepřináší žádný výdělek a poté, co dospěje a provdá se, odchází od rodiny do domu svého manžela.⁶⁷

Strach z dívek jako z materiálního břemene vedl u některých Arabských kmenů ve středověku až k jejich zabíjení, dívky byly zřídka zahrabávány do písku. Islám se proti těmto praktikám striktně postavil a zabíjení jakýchkoliv dětí označil za velký

⁶⁵ Srov. HALÍK, T. *Prolínání svět: Ze života světových náboženství*, s. 37.

⁶⁶ Srov. ELHASSAN, M. *Vztah islámu k rodině, manželství a k plodnosti*. In: *Demografie*. Ročník 40, číslo 2 (1998), s. 120-125.

⁶⁷ Srov. KÁKAVOVÁ, A., MENDEL, M., MÜLLER, Z., DUDÁK, V. *Islám: ideál a skutečnost*, s. 148.

h ích: *šNezabíjejte d ti své, z obavy p ed zchudnutím, vřdy My jim i vám obřív u-t d íme. A zabíjení jejich je h íchem velikým.õ* (Súra 17:33/31). Také dal-í ver- z Koránu kritizuje nelibost p i narození řenského potomka: *šKdyřl v-ak je n komu z nich oznámeno narození dcery, tu zachmu í se ern jeho tvá a je napln n zlostí, skrývá se p ed lidmi pro hanbu toho, co bylo mu oznámeno, a neví, zda pro potupu svou si dít ponechat má, i zakopat je do zem . Cofl nejsou hnusná jejich rozhodnutí?õ* (Súra 16:58/59) Také prorok Mohamed nabádá k lep-ímu zacházení s narozenými dívkami: *šKdo má dceru a nepochová ji zařřiva, nehaní ji a neup ednost uje syna p ed ní, B h mu umofní vstup do ráje.õ⁶⁸*

Nesmírný význam p íkládá Islám cudnosti. Dívka si musí chránit svoji po estnost, jelikofl ta je považována za to nejcecn j-í co dívka má. Dív ina po estnost není pouhou vizitkou jí samotné, nýbrř i celé rodinné cti. Neexistuje v t-í hanby pro rodinu, nefl nectnostné chování jejich dcery. Roli ochránc dív iny cti asto p ebírají její brat i, pop ípad bratřanci. Aby se snířřilo riziko ztráty panenství a tedy její po estnosti, není v bec nic neobvyklého, ře dívka bývá vydána ve velmi nízkém v ku, nap íklad v Íránu se tak m ře dít uřl v dív in devátém roku. Minimální pořadovaný v k nev sty se v ř zných zemích islámského sv ta odli-uje. i kdyřl má dívka nárok si svého budoucího manřela schválit i odmítnout, stává se n kdy, ře je dívka do s atku dotla ena svými rodi i. Islámská tradice také nabádá k p řsn j-í výchov dívek nefl chlapc .⁶⁹ v d tství je chlapc m a dívkám umofl ováno hrát si společ n , ov-em to platí do doby, nefl se u dívky za ne ohla-ovat puberta, poté jsou dívky a chlapci, jeřl nejsou p řbuzenského vztahu odd leni.⁷⁰ Jak dívka dospívá, její volný řas je stále více omezován zapř ován prací. Obzvlá-t v období puberty je po dívkách vyřřadováno dřřet se v blízkosti otcovského domu a pomáhat matce se starostí o domácnost, tím je zároveň chrán na její řistota a dívka se m ře p ípravovat na její tolik d řefřitou budoucí roli manřelky a matky.⁷¹

Tyto zvyklosti p etřvávají p edev-ím ve venkovských aglomeracích, kde je pojetí rodinné cti a etiky stále velmi konzervativní. v liberáln j-ím prostoru muslimského

⁶⁸ BADAWÍ, Dřřamal, A.: *Postavení řeny v Islámu*. Brno: Islámská nadace, 2004. s. 13

⁶⁹ Sřov. K IKAVOVÁ, A., MENDEL, M., MÜLLER, Z., DUDÁK, V. *islám: ideál a skute nost*, s. 148-149.

⁷⁰ Sřov. DENNY, F. M.: *Islám a islámská obec*, s. 141.

⁷¹ Sřov. FROUZOVÁ, M (ed.): *Závoj a dřřřny: řeny v islámském sv t* . Praha: Vy-ehrad, 2005, s. 16-17.

sv ta se jífl upou-tí od n kterých tradi níh zvyklostí rodinné etiky a dochází k pozvolné modernizaci této oblasti flivota. Mladým dívkám je otvírán nový prostor pro realizaci vlastních p edstav v oblasti vzd lávání, profesního uplatn ní i ve ejného flivota.⁷²

V období puberty, cofl znamená v dob první menstruace, p echází na dívku také povinnost zahalování. Jelikofl se tímto dnem dívka stává z pohledu Islámu flenou, musí se tedy také jako správná muslimská flena za ít chovat. O tom jak se taková správná muslimská flena má chovat by dívky m ly být pou ovány jífl od d tství. M ly by být vedeny k p íjetí zásadních hodnot jako je cudnost, zdrflenlivost, d stojnost, sebeúcta a skromnost.⁷³ Pokud flena vychází do ulic mimo svoji domácnost, musí sv j od v p ízp sobit pofladovaným pravidl m. Pokyny ohledn oble ení vycházející z Koránu nabádají ob pohlaví strojít se decentn , nevyzývav a tak, aby nevzbuzovali u opa ného pohlaví fládostivých pohled . Jejich od v by m l vyhovovat zásadám slu-nosti, skromnosti a cudnosti. Mají se vyhýbat takovým od v m, které jsou odhalující a zd raz ují obrysy jejich t la. Zakryty by m ly být v-echny ásti t la, které zd raz ují fyzickou krásu, cofl jsou v-echny krom obli eje, rukou (od záp stí) a nohou (od kotníků). v n kterých ástech muslimské spole nosti, se flenám doporu uje i zakrývání úst a nosu, n kde dokonce i celého obli eje, av-ak Korán *burku, niqáb* ani jiné zp soby zahalování obli eje nep íkazuje. Existují r zné rozdíly v jednotlivých islámských zemích. P esto fl se u oblékání klade d raz na skromnost a p írozenost, flenám je povoleno zdobit se zlatem, -perky a hedvábím.⁷⁴

Korán ohledn zahalování íká: *šA ekni v ícím flenám, aby cudn , klopily zrak a st eflly svá pohlaví a nedávaly na obdiv své ozdoby krom t ch, jefl jsou viditelné. A nech spustí závoje své na adra svá. A nech ukazují své ozdoby, jedin svým manfel m nebo otc m nebo tchán m nebo syn m nebo syn m svých manfel nebo brat ím nebo syn m svých brat í i sester anebo jejich flenám anebo t m, jimfl vládne jejich pravice, nebo sluflebník m, kte í nemají chtí e, anebo chlapc m, kte í nemají*

⁷² Srov. K IKAVOVÁ, A., MENDEL, M., MÜLLER, Z., DUDÁK, V. *islám: ideál a skute nost*, s. 149.

⁷³ Srov. QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v Islámu*. Praha: Islámská nadace v Praze, 2004, s. 112-113.

⁷⁴ Srov. HAERI, T^MF. *Základy Islámu: Tradice, historie, vývoj, sou asnost*. Olomouc: Votobia, 1997, s. 197-199.

pojmem o nahot fen. A nech nedupou nohama, aby lidé post ehli ozdoby, které skrývají.õ (Súra 24:30/31)

3.2 MANĚLKA

Den, kdy muslimská žena vstupuje do manželství, je zpravidla den, kdy zároveň opouští svojí biologickou rodinu a stává se součástí rodiny svého manžela. Nastává úplně nová etapa jejího života. Vzhledem k tomu, že v islámské kultuře je stále nejrozšířeným typem rodiny velkorodina, z její struktury vychází i islámská právní úprava, je život manželky zpravidla podřízen kolektivnímu soužití uvnitř této rodiny.⁷⁵ To má své pro i jiné výhody, ale i své nevýhody, ne vždy bývá pro ženu únosné narušení soukromí a limitování vlastního rozhodování ze strany manželových příbuzných, především ze strany manželovi matky. Jelikož matka je žena, která má právo zasahovat do manželství svého syna, do výchovy jeho dětí a také vstupovat do soukromí jeho manželství, i v případě náhodné neshody musí syn svoji matku ctít, poslouchat, obdivovat a zahrnovat ji jeť v její pozornosti než vlastní ženu.⁷⁶ Rodina je základním stavebním kamenem islámské společnosti a vazby uvnitř jsou velmi provázané a silné. Úcta ke starším, láska a péče v nově nastávajícím, sebeobětování a spolupráce místo soutěžení jsou pro muslimskou rodinu určujícími normami.⁷⁷ Aby nedocházelo k neféduícím vztahům mezi mužem a ženou, klade islám velký důraz na morálku, protože jak se říká, od toho jaká je rodina, se pak odvíjí i celá společnost.

Manželský svazek přináší pro ženu nová práva a povinnosti. v Koránu lze nalézt velké množství větní, regulujících sociální vztahy vzniklé v manželství. Islám pohlíká na tento svazek, jako na bohu libý in, jelikož muž a žena jsou od svého stvoření předurčeni k životu v páru. Muž má ani ženám není doporučováno žít v celibátu, především je žít v manželství.⁷⁸ Některá ustanovení koránu a také tradice sunny vnímají manželství jako povinnost, která je cestou k zachování cudnosti a především jedinou správnou cestou k plnění potomků. Podle Koránu je manželský svazek vybudován na vzájemné lásce, laskavosti a soucitu. Nalezneme zde hned několik větní vyzývajících k takovému harmonickému soužití mezi mužem a ženou: *Ša pat í k jeho*

⁷⁵ Srov. MENDEL, M. Rodina. In PAVLICOVÁ H. *Slovník: judaismus, k es anství, islám*, s. 431-432.

⁷⁶ Srov. KIKAVOVÁ, A., MENDEL, M., MÜLLER, Z., DUDÁK, V. *islám: ideál a skutečnost*, s. 149-150.

⁷⁷ Srov. HAERI, TMF. *Základy Islámu: Tradice, historie, vývoj, současnost*, s. 179.

⁷⁸ Srov. MENDEL, M. Manželství. In PAVLICOVÁ H. *Slovník: judaismus, k es anství, islám*, s. 403.

znamení, *fle vám z vás manželky stvořil, abyste u nich klid našli. A vložil mezi vás lásku a dobro, a v ní jsou v tom znamení pro lidi pomyšlivé* (Súra 30:20/21) Další z veršů, který v této souvislosti stojí za zmínku, jde ještě hlouběji: *Vy, kteří v ní! Nemí vám dovoleno získávat ženy jako dárky proti jejich vůli, neutiskujte je jen proto, abyste si mohli odnést část toho, co jste jim dříve darovali, ledaž by se dopustily zjevné hanebnosti. A zacházejte s nimi podle zvyklostí uznaných! Jestliže k nim cítíte odpor, je možné, že cítíte odpor k němu, do něhož Bůh vložil velké dobro* (Súra 4:23/19)

Uzávěrání manželství a život v rodině se řídí zpravidla částí práva šaría (což je souhrn právního norem zakotvený v Koránu a tradicích islámské právní praxe). Manželství je chápáno jako uzavření smlouvy mezi mužem a ženou, ve které si oba mohou stanovit určitá pravidla. Například si žena může ve smlouvě ustanovit, že požaduje monogamní svazek, avšak málokterá žena tak učiní z důvodu panujících společenských názorů a tradic. ve smlouvě se zároveň stanovuje výše *mahr* (výkupné), což je částka, kterou ženě dává muž. Výkupné se skládá ze dvou částí stejné hodnoty. První část náleží ženě je-li před uzavřením smlouvy a je považována výhradně za nevstín majetek, nikoliv její rodiny. Druhá část připadne ženě pouze v případě, dojde-li v budoucnu k tomu, že bude svým mužem zapuzena. v Islámské rodině neexistuje nic podobného jako je u nás bezpodílové spoluvlastnictví, každý z manželů vlastní svůj majetek. Manželovi nepřipadá žádný podíl z manželčina majetku, s výjimkou toho, co mu ona sama dobrovolně nedá. Pokud žena patří k těm, které chodí do zaměstnání a dostávají svoji mzdu, tato mzda slouží pouze pro údržbu manželky a ne na zajištění domácnosti, tato povinnost připadá v plné míře mezi úlohy muže.⁷⁹

Pozice ženy v islámském manželství se vztahuje především na její jasné vymezené role: manželky, chápáné z hlediska intimních vztahů jako legální souložnice, dále role hospodyně, což ženě ukládá za povinnost starost o chod domácnosti a v první řadě úloha matky, tedy rodičky a vychovatelky dětí.⁸⁰ Bohužel z pohledu tradičního islámu se ženě nepříliš prostoru pro realizaci případných dalších rolí nenabízí. Ženám další

⁷⁹ Srov. KROPÁ EK, L. Islám. In KNOTKOVÁ-APKOVÁ, Blanka a kol. *Obrazy ženství v náboženských kulturách*, s. 124.

⁸⁰ Srov. CROFTER, W. *Velká kniha Islámu*. Mnichovice: BVD, 2006. s. 195.

seberealizaci komplikují zafixované konvence a náboženské zásady, které vytvářejí jakýsi vzor pro chování špičkové muslimské ženy. Očekává se od nich chování, které je v souladu nejen s náboženstvím, ale s kulturními zvyklostmi a staletými tradicemi.

V Koránu je možno nalézt mnoho veršů, týkajících se vztahu mezi mužem a ženou a různých detailů manželského soužití. Jedním s nejdiskutovanějších témat v oblasti vztahu muž a žena, je otázka podřízení postavení ženy. V souvislosti s touto otázkou se nejčastěji cituje následující verš, jehož výklad se stal předmětem neustávajících diskusí a sporů. *Š Muži zaujmají postavení před ženami proto, že Boh dal přednost jednému z vás před druhými, a proto, že muži dávají z majetku svých ženám. A ctnostné ženy jsou pokorně oddány a stěží skryté kvůli tomu, co Boh na údil stěží. A ty, jejichž neposlušnosti se obáváte, varujte a vykašpte jim místa na spaní a bijte je! Jestliže vás jsou v-ak poslušny, nevyhledávejte proti nim d-á vody! A Boh v-ru je vznešený, veliký.* (Súra 4:38/34) z tohoto verše je patrná vedoucí úloha muže, av-ak ta vyplývá z jeho fyzické převahy a jeho dominující role při ochraně rodiny a jejím hmotném zajištění. To jsou důvody, proč má být muž dána hlavní autorita v jeho rodině. Povolení ženu bít v druhé části textu bývá muslimskými odborníky na výklad písmo interpretován jako souhlas s mírným trestem, který může být pro stabilitu rodiny účinnější než dlouho se vedoucí hádky.⁸¹

Kolem výkladu druhé části verše (Súra 4:38/34), která se týká bití žen, panují velké neshody a rozsáhlé diskuse. Interpretace této části je dosti nejednotná, neboť velká část muslimů se neztotožňuje s fyzickým trestáním žen, ke kterému tento verš Koránu vybízí. Proto někteří exegeté ve svých výkladech nahrazují, slovo šbitíť tro-ku úsměvným šlehkým naplácáním, takto zlehčuje násilný podtext verše mnoho apologetů, mezi nimi třeba Dr. Džamal Badawí. Jiné interpretace souhlasí s možností užití mírného tělesného trestu, av-ak pouze v krajních případech, kdy předchozí prostředky napomenutí i vykázaní z ložnice byly bezúspěšné vyčlity. V kontextu této části verše, existuje opravdu velké množství komentářů a těch které se dokonce rozepisují i o určitých limitech a pravidlech bití/poplácání. Je možné se setkat například s názory, že bití žen se toleruje, pokud nezpůsobí modřiny, jizvy, krvácení nebo zlomeniny.⁸²

⁸¹ Srov. KROPÁ EK, L. Islám. In KNOTKOVÁ- APKOVÁ Blanka a kol. *Obrazy ženství v náboženských kulturách*, s. 124.

⁸² Srov. SPENCER, R. *Islám bez závoje*. Praha: Triton, 2006, s. 88-91.

Ohledně těchto výkladů se nám nabízí celá řada otázek a nejasností. Co to vlastně znamená lehké poplácání? Tento výraz je příliš subjektivní a každý si pod pojmem poplácání může představit něco jiného. A kde jsou hranice mírného tlesného trestu, se jeví ještě více nejasně. V partnerském vztahu postaveném na vzájemné rovnosti, by přeci nemělo docházet k žádné takové demonstraci fyzické síly na druhém partnerovi, natož aby takové poplácání bylo tolerováno právní autoritou. Bez ohledu na to jaká míra násilí bude použita, jestli způsobí modřiny či zlomeniny, toto je verš, který oprávněně budí kritiku. Avšak nesmíme zapomínat, že pojem šarmání násilím patří do všech společností našeho světa a netýká se jen toho muslimského.

Postavení muže před ženou, je tedy v muslimském manželství opravdu znatelné, ale nemá navozovat představy o ženě jako té druhého řádu a nerovnoprávné v islámské rodině, nýbrž má upozornit na rozdíly v přirozeném potenciálu obou pohlaví, kdy každému z nich byly uloženy určité vlastnosti a schopnosti, které se mají v manželství vzájemně ovlivňovat a doplňovat, aby mezi partnery mohlo dojít k harmonii a rovnováze. Každý má předurčené určité specifické role, jejichž porušení, zanedbávání či překročení vede k nesouladu. Muž přirozeně přislouží starost o vnější záležitosti, tedy dbát o materiální zabezpečení a ochranu rodiny, zatímco žena zodpovídá za záležitosti uvnitř rodiny, tedy péči o potomky a o šrodinný krb.⁸³ V islámském manželství je kladen důraz na duchovní cíle, jako na základ manželského soužití. Jak jsme si již mohli všimnout, úloha ženy v rodině je nápadně podobná pro všechny tyto pozorované náboženství.

Uzávělení manželské smlouvy a vstup do manželského svazku, přináší do vztahu muže a ženy nová práva a povinnosti a to nejen vůči sobě navzájem, ale také vůči jejich budoucím dětem. Od muže se očekává, že se svojí ženou bude se svojí manželkou ve všech směrech spravedlivě a laskavě zacházet a pro všechny stránkách ji zaopatřovat. Naopak manželka má povinnost především usilovat o zázemí klidu a míru uvnitř domácnosti a co nejvíce přispívat k harmonii uvnitř manželství. Žena musí být věrná, důvěrná a loajální. Nesmí nikomu jinému zpřístupnit to, co je výhradním právem jejího manžela (intimní záležitosti) ani ve svém domě sama bez vědomí a souhlasu manžela přijímat cizí muže, ani od nich přijímat dary. Může spravovat manželův majetek, ale musí tak činit moudře a eticky. V intimním životě se má snažit být pro

⁸³ Srov. HAERI, T.M.F.: *Islámu: Tradice, historie, vývoj, současnost*, s. 177-179.

svého muže stále přitažlivá, fládoucí a ochotná, být na konmu přijemná a neodmítat jeho touhy.⁸⁴

Další velmi často diskutovanou otázkou v souvislosti s Islámem, je zákonem povolené mnohofenství. I když je v západním světě tento fakt velmi oblíbeným tématem, v islámském světě se polygamie vyskytuje jen velmi zřídka, v nichž zemích je dokonce úplně zakázána, nebo alespoň vymezuje její zákaz pro některé profese (učitelé, důstojníci, státní úředníci apod.) Muži je sice dovoleno vzít za ženy a dívky i manželky, ale zároveň jsou stanoveny jasné podmínky pro to, aby tak mohl učinit. Podmínkou ke sňatku s více než jednou ženou je jistota, že se o všechny manželky dokáže rovným dílem postarat. Muž musí být schopen zajistit pro všechny své manželky rovnost jak po materiální tak citové stránce, pokud hrozí, že této spravedlnosti nebude schopen dostát, má se sňatku s více ženami vyvarovat: *š(í) berte si za manželky ženy takové, které jsou vám příjemné, dvě, tři a čtyři; av-ak bojíte-li se, že nebudete spravedliví, tedy si vezmte jen jednu.* (Súra 4:3). Tento verš dokládá skutečnost, pro se polygamií muslimských manželských svazků již mnoho nevyskytuje. Pro muže je velice těžké rozdělit v praxi svoji péči mezi více žen, tak aby se žádná z nich necítila zanedbávána. Navíc se jedná o finančně velmi náročné soužití, když vezmeme v potaz tu skutečnost, že u každého sňatku, musí muž své budoucí ženě složit poměrně vysokou částku tzv. výkupného (*mahr*), musí nám být jasné, že jen málokterý muž si může dovolit využít práva uzavřít polygamií manželství. Práv polygamie je ze strany naší společnosti velmi kritizovaná, a koliv není výjimkou, že právě mnoho z těch, kteří ji považují za naprostou nehoráznost, sami žijí v nelegálním mnohofenství.

Také v této kapitole bych nerada opomněla na oblast, která patří do každého manželství, tedy oblast intimních vztahů. Také Islám si dobře uvědomuje tuto lidskou potřebu a sexuální styk mezi manželi považuje za správný a nezbytný, u něj s ohledem na jeho reprodukční funkci. Ovšem je nezbytné zdůraznit slova šmezi manželi, protože jakékoliv jiné uspokojování těchto pohlavních pudů, je posuzováno jako nefládoucí. Pouze v legálním manželském svazku je povoleno naplňovat své sexuální touhy: *š(í) fiény va-e jsou pro vás pole; vcházejte tedy na pole své, odkud chcete, v-ak u i te v-ak předitím něco pro du-e své a bojte se Boha a v zte, že se s Ním setkáte.* Oznam tuto

⁸⁴ HAMMUDAHA, A. *Zaostřeno na Islám*. Praha: Islámská nadace v Praze, 2010, s. 125-127.

zv st radostnou v ícím!õ (Súra 2:223) Av-ak i sexuální styk mezi manfeli má svá pravidla a omezení, jedním z t chto pravidel je nap íklad stejn jako v flidovsko- k es anské tradici zákaz pohlavního styku b hem menstruace. Sex s menstruuující fienou je považován za ne istý a je zakázán: šA dotazují se t na menstruaci. Rci: šTo je neduh; zdrfujte se tedy fien svých po dobu menstruace a nep iblifujte se k nim, dokud se neo istí. a kdyfl se o istí, p icházejte k nim tak, jak B h vám to p ikázal. a B h v ru miluje ty, kdofl se kají, a miluje ty, kdofl se o i-ují!õ (Súra 2:222) Nicmén Islám v tomto ohledu není natolik striktní a nenabádá manflele, aby b hem této doby odd lovali svá lofe, i dokonce vykazovali manfelky ze svých dom .⁸⁵

3.3 MATKA

fiena hraje jako matka velmi významnou roli v islámské spole nosti, jedná se o poslání, které nikdo nem fle nahradit. To ona d ti nosí, rodí, kojí a následn vychovává. i kdyfl se na výchov podílejí oba manfelé a jsou do ní zapojeni i ostatní lenové rodiny, je práv ona, kdo je pro první roky flivota d tí tou nejd leffit j-í osobou. Islám prokazuje matkám tu nejv t-í moflnou úctu a uznání o emfl sv d í také velké mnofství koránských ver- a prorockých výrok .

V islámu je kladeno d tem za povinnost prokazovat svým rodi m po celý flivot úctu a vd k, nebo to oni je p ivedli na sv t, dávali jim lásku a výchovu. Za v-e co pro n ud lali, k nim mají být nanejvý- slu- né a pokorné. Pomoc rodi m v p ípad pot eby je tou nejv t-í náboflenskou povinností, hned po úct k bohu: šPán tv j rozhodl, abyste nikoho krom N ho neuctívali a abyste rodi m dobré prokazovali. A jestlifle jeden i oba u tebe zestárnou, ne íkej jim šFujõ a neodbyvej je stroze, nýbrfl mluv s nimi slovem laskavým!õ (Súra 17:23/24) Neposlu- nost nebo uráfení rodi je považováno za velký h ích.

Také dal-í ver-e zmi ují vztah k rodi m a zvlá-tní pozornost v nují matce za její t flkosti p i t hotenství a porodu: šA ulofili jsme lov ku laskavost k rodi m jeho ó neb nosila jej matka jeho se samými nesnázeami a odstavila jej po dvou letech ó kouce: šBu vd ný Mn i rodi m svým ó neb u Mne je cíl kone ný!õ (Súra 31:13/14) Jeden Mohamed v výrok staví d leffitost matky p ed otce: šJednou p i-el za prorokem mufl

⁸⁵ QARADÁWÍ, J.: *Povolené a zakázané v Islámu*, s. 138-139.

a zeptal se: š Kdo si nejvíce zaslouhuje moji pé i?ō š Tvoje matka,ō odv til Prorok (mír s ním). š A kdo potom?ō zeptal se mufl. š Tvoje matka,ō odv til Prorok (mír s ním). š A potom?ō š Tvoje matka,ō odv til Prorok (mír s ním). š A potom?ō zeptal se mufl. š Tv j otec,ō odv til Prorok (mír s ním).ō⁸⁶

Matky jsou v Islámu vid ny p edev-ím jako vychovatelky dal-ích generací. Na základ tohoto posláni je ženám prokazována nesmírná úcta, to ony zaji- ují p efití islámského spole enství mnohdy na úkor možnosti realizace vlastní osobnosti a zájm . To v-ak neznamená, že by Islám zakazoval ženám chodit do práce, studovat, i se jakkoliv jinak realizovat mimo domov. Neomezuje její aktivity pouze na život uvnit domu, pouze ženy nabádá, aby jejich aktivity neohrožovaly jejich est a víru a nedocházelo k tomu, že bude pod vlivem t chto aktivit zanedbávat svoji nejvýznamn j-í roli manželky a matky. Úkolem matky je v první ad vychovávat své potomky a svojí výchovou jim p edávat islámské hodnoty.

Poté co se mladá žena provdá a stane se manželkou, celá rodina do ní vládá o ekávání, že zajistí svému muflí po etné potomstvo a pro svou rodinu kontinuitu rodové linie. Vzhledem k tomu, že islámská rodina je patrilineární a pokračování rodu je možné pouze po muflské linii, musí se tak žena poda it porodit alespo jednoho syna. Tím zajistí p efití rodu po dal-í generaci a pat í jí tak úcta jako matce ó pokračovatelce rodu.

3.4 SHRNUTÍ

Také v islámu je rodina základním stavebním kamenem celé spole nosti. Mezi jednotlivými leny vznikají nesmírn silné rodinné vazby, o emfl sv d í i fakt, že nej ast j-ím typem islámské rodiny je velkorodina, zahrnující spole enství n kolika generací. Pro islámskou dívku je typická op t specifická výchova, která ji p ipravuje na úsp -né zvládnutí své nejd lefit j-í budoucí role manželky a matky. Velký d raz je kladen na dív inu istotu. Muslimská dívka asto vstupuje do manželství ve velmi mladém v ku. Mnohdy je-t v d tském v ku opou-tí svoji biologickou rodinu a stává se lenem rodiny svého manfela. Na muslimskou ženu se vztahuje mnoho pravidel upravujících její chování. Tato pravidla mají vést k zaji-t ní cti její rodiny

⁸⁶ QARADÁWÍ, J.: *Povolené a zakázané v Islámu*, s. 163.

i harmonickému životu uvnitř domova. Také v muslimském manželství jsou patriarchálně upravené role manželů. Muž je hlavou rodiny a naprostou autoritou, zodpovídá za její hmotné zajištění a její ochranu před nebezpečím. Stejně tak jako tomu je v judaismu a křesťanství, zodpovídá za záležitost uvnitř rodiny, péči o potomstvo a o šrodinný krb. Největší možnou úctou a uznáním prokazuje Islám žen jako matce. Matky jsou viděny jako vychovatelky dalších generací, muži zajišťují péči muslimského společenství.

ZÁV R

Cílem mé práce bylo přinést přehled jednotlivých pohledů na ženy v jejich životních rolích – dospívající dívky, manželky a matky, tak jak jsou spatřovány v židovství, křesťanství a islámu. Každá z těchto náboženských tradic má své specifické rysy, ale zároveň zde existuje mnoho podobných znaků. Moje studie prokázala řadu významných sjednocujících prvků, společných pro všechny pozorovaná náboženství.

U všech zmínovaných náboženských tradic je patrný velký důraz na rodinu, která je pokládána za základní stavební jednotkou společnosti a kam je také umístěno hlavní uplatnění ženy. Svůj text jsem dokládala citovanými veršy z biblických svatých knih, kde je rozdělení rolí muže a ženy od svého počátku zcela jasné. Židovství, křesťanství a islám shodně popisují mužskou autoritativní postavení v rámci rodinné hierarchie a kladou mu za povinnost rodinu zabezpečit a chránit před nebezpečím, což znamená, že jeho role je uplatňována spíše na venek. Naopak role ženy je prioritní vidna uvnitř rodiny, zde je žena naprosto nepostradatelná a je to právě ona, kdo svým přispěním utváří harmonické manželské i rodinné soužití. Žena je strážkyní šrodinného krbu, ale také náboženských hodnot. Ženská poslání uvnitř rodiny je z pohledu těchto náboženských tradic natolik důležitá, že k jejímu naplnění dochází mnohdy na úkor možnosti realizace vlastní osobnosti a zájmů. Také manželství považují tato abrahámovská náboženství za bohužel svazek muže a ženy, od kterého se očekává, že je uzavírán na celý život. Největší úcta a uznání je prokazována ženám, které se stanou matkami. Pro židovské a islámské ženy je mateřství opravdovým životním naplněním, pro křesťanské ženy je to jedno ze dvou možných životních povolání.

Zpracování této bakalářské práce pro mě přineslo řadu zajímavých a aktuálních myšlenek, o kterých si myslím, že mohou být dobrou inspirací i pro další, hlavně mladé lidi. Přijeme ve společnosti, která sice udělala v mnohém velký pokrok, ale zároveň je stále více doprovázena materialismem, individualismem a konzumním způsobem života. Zdá se jako by se rodinné hodnoty mnohdy posouvaly až na okraj našich zájmů. Nemůžeme se ubránit dojmům, že rodina už dnes není tak úplně základní stavební jednotkou společnosti. Ani vztahy mezi jednotlivými členy rodiny už se nevyznaují takovou pevností, o čemž svědčí například velmi časté rozvody manželství, které jsou

již naprosto běžným jevem. Také samotná instituce manželství ztrácí na svém významu, existuje stále více partnerů, kteří žijí v nesezdaném svazku i poté, co do tohoto svazku přijdou potomci. Výjimkou ufl není, ani když rodiče dokonce vůbec neflíjí ve společné domácnosti a svodné matky také nejsou jev nikterak výjimečný. fleny jsou již téměř ve všech stánkách flivota postavené na stejnou úroveň s muži, což je ale logicky připravuje o jejich přirozenou identitu. Zdáli je to dobré i ne, to a si rozhodne každý sám. Nesporným faktem ale je, že mnoho flen dnes dává přednost budování vlastní kariéry a vlastní seberealizaci, před touhou po mateřství. fleny se často stávají matkami až v pokročilém věku, anebo svou roli matky a vychovatelky zčásti přenechávají jiným osobám i institucím. Přitom právě matky jsou pro zdraví růstu a vývoj dítěte tolik důležitý, jelikož vztah matky a dítěte se utváří již během prenatálního a perinatálního období a po porodu se ještě více utufluje. Náboženské tradice a povinnosti (například modlitba) přinášejí do rodiny také prvek společnéinnosti pro všechny členy rodiny. Bohužel v současné době se tyto tradice a společné zájmy stále více vytrácejí a tak nedochází ani k rozvoji dialogu uvnitř rodiny. Věchna tato fakta určitě nemají příznivý vliv na utváření šrodinného krbu, který je natolik důležitý pro harmonické fungování rodiny a psychický růst dětí. Myslím si, že tradiční náboženské hodnoty přinášejí trvalý odkaz, který je obzvláště aktuální v současné době.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

Ve které biblické citace jsou citovány z: *Bible*. český ekumenický překlad. 6. přepracované vydání. Praha: Česká Biblická Společnost, 1995. ISBN 80-85810-08-5

Ve které citace z Koránu jsou citovány z: *Korán*. Překlad Ivan Hrbek. Praha: Odeon, 1991. ISBN 80-207-0444-2.

1. BADAŤÍ, Dřamal, A.: *Postavení řeny v Islámu*. Brno: Islámská nadace, 2004. ISBN 978-80-904373-6-4
2. BROWN, P.: *Tlo a společnost: Muřli, řeny a sexuální odřkání v raném k es anství*. Brno: CDK, 2000. ISBN 80-85959-72-0
3. CAMUS, J., DERCZANSKY, A.: *Sv t řid* . Brno: KMa, 2008. ISBN 978-80-7309-501-7.
4. *Církev, řena a společnost ve st edov ku: sv. Aneřka česká a její doba*. Ústí nad Orlicí: OFTIS, 2010. ISBN 978-80-7405-082-4
5. CROFTER, W.: *Velká kniha Islámu*. Mnichovice: BVD, 2006. ISBN 80-903754-0-5.
6. DENNY, F. M.: *Islám a muslimská obec*. Praha: Prostor, 1998. ISBN 80-85190-69-9.
7. DREXLEROVÁ, A.: *Já a ty: o k es anství, řidovství a jejich vzájemných vztazích: p řru ka (nejen) pro u itele*. Praha: Společnost k es an a řid , 2007. ISBN 978-80-254-0785-1.
8. DUBINOVÁ, T.: *řeny v Bibli, řeny dnes* : Sborník p edná-ek z cyklu Terezie Dubinové, PhD. ve Vzd lávacím a kulturním centru řidovského muzea v Praze leden 2007 ó leden 2008. Praha: řidovské muzeum Praha, 2008. ISBN 978-80-86889-69-6
9. ELHASSAN, M.: *Vztah islámu k rodin , manželství a k plodnosti*. In: *Demografie*. Ro . 40, . 2 (1998), s. 120-125. ISSN 0011-8265.
10. FISBANE, M. A.: *Judaismus: Zjevení a tradice*. Praha: Prostor, 2003. ISBN 80-7260-086-9.

11. FROUZOVÁ, M. a kol.: *Závoj a džínny: fiény v islámském sv t* . Praha: Vy-ehrad, 2005. ISBN 80-7021-776-6.
12. HAERI, TM F.: *Základy Islámu: tradice, historie, vývoj, sou asnost*. Olomouc: Votobia, 1997. ISBN 80-7198-212-1.
13. HALÍK, T.: *Prolínání sv t : Ze fivota sv tových nábofenství*. Praha: Lidové Noviny, 2006. ISBN 80-7106-834-9.
14. HAMMUDAH, A.: *Zaost eno na islám*. Praha: Islámská nadace v Praze, 2010. ISBN 978-80-904373-6-4.
15. CHRISTENSON, L.: *K es anská rodina*. [S. I.] : [s. n.], 1997 (bez ISBN)
16. JANDA, R.: *Islám: nábofenství, historie a budoucnost*. Brno: Jota, 2010. ISBN 978-80-7217-628-1.
17. KLEMENS, R.: *Liturgie a fivot: smysl liturgie : m-e : církevní svátky : svátostná znamení*. Praha: Vy-ehrad, 2003. ISBN 80-7021-575-5
18. KNOTKOVÁ- APKOVÁ, Blanka a kol.: *Obrazy ffenství v nábofenských kulturách*. Praha; Litomy-í: Paseka, 2008. 978-80-7185-890-4.
19. KROPÁ EK, L.: *Islám a Západ: Historická pam a sou asná krize*. Praha: Vy-ehrad, 2002. ISBN 80-7021-540-2.
20. K IKAVOVÁ, A., MENDEL, M., MÜLLER, Z., DUDÁK, V.: *islám: ideál a skute nost*. 2. vyd. Praha: Baset, 2002. ISBN 80-86223-71-X.
21. LÉON-DUFOUR, X. et al.: *Slovní biblické teologie*. 5. vyd. ím: K es anská akademie ím, 1991. (bez ISBN)
22. MALÝ, T.: *Pedagogika*. 2. vyd. ím: K es anská akademie ím, 1985. (bez ISBN)
23. MALÝ, V.: *Pou ení o sviatosti manfelstva*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1999. ISBN 80-7162-303-2
24. NEWMAN, J., SIVAN, G.: *Judaismus od a do z: slovník poj m a termín* . Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4.
25. NOSEK B., DAMOHORSKÁ, P.: *fuidovské tradice a zvyky*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1518-9.

26. PAVLICOVÁ, H. a kol.: *Slovník: Judaismus, k es anství, islám*. Praha: Mladá fronta, 1994. ISBN 80-204-0440-6
27. PESCHKE, K. H.: *K es anská etika*. 2. vyd. Praha: Vy-ehrad, 2004. ISBN 80-7021-331-0
28. QARADÁWÍ, J.: *Povolené a zakázané v Islámu*. Praha: Islámská nadace v Praze, 2004.(bez ISBN)
29. REEBER, M.: *Islám*. Brno: KMa, 2008. ISBN 978-80-7309-499-7.
30. SPIEGEL, P.: *Kdo jsou fideé?*. 2.vyd. Brno:Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-87029-97-8.
31. SPENCER, R.: *Islám bez závoje*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-761-5
32. SARDAR, Z., MALIK, Z. A.: *Seznamte seí Islám*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-882-1
33. VOJTÍNEK, Z.: *Encyklopedie nábofenských sm r v eské republice: Nábofenvství, církve, sekty, duchovní spole enství*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-798-1

Církevní dokumenty:

1. Jan Pavel II.: CHRISTIFIDELES LAICE : o povolání a poslání laik v církvi a ve sv t . Praha: ZVON, 1990. ISBN 80-7113-024-9
2. Jan Pavel II.: MULIERIS DIGNITATEM : o d stojnosti a povolání fleny. Praha: ZVON, 1992. ISBN 80-7113-053-2
3. Jan Pavel II.: FAMILIARIS CONSORTIO : o úkolech k es anské rodiny v sou asném sv t . Praha: ZVON, 1992. ISBN 80-7113-067-2
4. P íprava na svátost manželství. Praha: Sekretariát eské biskupské konference, 2001. (bez ISBN)
5. Lidská sexualita: pravda a význam: zásady pro výchovu v rodin . Kostelní Vyd í: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-495-4

6. Vyznání víry církve: příklad 1. dílu katolického katechizmu pro dospělé (vydala Německá biskupská konference 1985). České Budějovice: Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, 1999. ISBN 80-86074-15-3.

Internetové zdroje

1. Britské listy. *Dr. Sádka: Proč jsem konvertoval k Islámu* [online]. Dostupné na www: <<http://blisty.cz/art/9324.html>>
2. KROPÁČEK, L.: *fienna v islámské kultu e*. In *Religio : Revue pro religionistiku* 2/1996. Dostupné na www: <<http://www.phil.muni.cz/relig/religio1996-2.pdf>>
3. KRIVOHlavý, J.: *Přednáška o výchově* [online]. Dostupné na www: <<http://jaro.krivohlavy.cz/predna-ka-o-vychove>>
4. List biskupů katolické církve o spolupráci muftí a členů v církvi a ve světě. Dostupné na www: <<http://tisk.cirkev.cz/res/data/004/000513.pdf?seek=1151402506>>
5. NEKVINDA, L.: *Registrované církve a náboženské společnosti v ČR*. In *Dingir. Religionistický časopis o současné náboženské scéně* [online] 3/1998. Dostupné na www: <<http://www.dingir.cz/archiv/Dingir398.pdf>>
6. ŠRAJER, J.: *Aplikovaná etika a náboženství; výběr studijních textů* [online]. Dostupné na www: <http://www.tf.jcu.cz/katedry/ke/studium/srajer/ps/aplikovana_etika_nabozenstvi>
7. ŠTAMPACH, I. O. *Směry v Judaismu* [online]. In *Dingir. Religionistický časopis o současné náboženské scéně* 1/2001. Dostupné na www: <<http://www.dingir.cz/archiv/Dingir101.pdf>>

ABSTRAKT

JONÁKOVÁ, D.: *Obraz ženy v monoteistických náboženstvích*. České Budějovice 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra systematické teologie. Vedoucí práce Mgr. František Těch, Th. D.

Klí ová slova: žena, dcera, dívka, manželka, matka, judaismus, křesťanství, islám, postavení žen, role žen v rodině

Bakalářská práce se zabývá ženou, jejím životem a postavením, z pohledu tradice tří světových monoteistických náboženství – judaismu, křesťanství a islámu. Text práce se zaměřuje především na život ženy uvnitř rodiny. Zaměřuje se na typicky ženské role – dospívající dívky, manželky a matky. Cílem práce je reflektovat život ženy od jejího narození až po dospělost a zjistit jaká specifika do tohoto života přináší jednotlivé náboženské přístupy. Cílem práce není hledání rozdílů v ženské roli podle jednotlivých náboženských tradic, ale naopak najít to, co tato tři světová náboženství v dané oblasti spojuje a jak to může inspirovat současnou společnost. Práce se opírá především o primární prameny definující jednotlivá náboženství, tedy Bibli o Starý i Nový Zákon a Korán.

ABSTRACT

Image of woman in monotheistic religions

Key words: woman, daughter, girl, wife, mother, Judaism, Christianity, Islam, position of women, role of woman in their family

This thesis deals with woman, with her life and status, from the perspective of the tradition of the three world's monotheistic religions – Judaism, Christianity and Islam. The text of my work is mainly focused on the life of women within the family. I focus on typically female role – teenage girl, wife and mother. The aim is to reflect a woman's life from her birth to adulthood and find out which specifics bring the various religions to this life. The aim of work isn't find differences in the female role by individual religious traditions, but rather to find what connects in this area all these religions and how it can inspire contemporary society. The work is based mainly on primary sources defining the individual religions, such as the Bible – Old and New Testament and Qur'an.